

Nsímé Kεcirε ritelé ke Mariki uu n wói

Lελεε ritelé ntí kέmεε ní we

Pisoι meγā ye mύsu re Mariki yeε ritelé ntí wói. U kō peε Pōoli ne Piyεε ukεicō le (UPM 12:25). Pē kuu n̄sōne p̄isei uú ne Nsímé mmú wólu. Tō kō yē te u Yeesu ró nȳisele yare Uléécaα Kεpipi (1:1). Méwale ketō-pō, Rōm usóoca wéése pōo hāa re "Usoi nkó ye m̄esei Uléécaα Kεpipi le" (15:39). Ai re r̄iyu kuú la uké yē n̄nya kuu p̄irí pik̄ei pē wap̄isi, amá u kale uké keisi uké kō unfaa kp̄isi uké he uké pisoι ayu lō (10:45). Lē n̄nya ke Mariki uu Yeesu isoi ne unsē tō nȳise yare unkpō isōlú. Uayu metεηni, kai n kp̄isi Kalilee ketē hái ne Yutee-pō ye nȳiselē te Yerusalem-pō kuú ha n kp̄ine kaí ne u sí.

Ifaaci iyē mεkériine ye mmé:

1. Yohani Uniwole ye Yeesu nsímé riyóo uu kō míni u wole (1:1-11).
2. Kunírilā ye kucesi kóima-i Yeesu peikeε (1:12-13).
3. Yeesu ye sinyárū ne símisi un kō Kalilee-pō m̄ewaisaηa wap̄isi (1:14-8:26).
4. Yeesu ye unkpō ne umeyise nsímé símisi, un kō upipiretiki símisi lē kuu íwe n lenε. Uu kō pi maa re piricuruu piké pinfaa kp̄isi piké Yeesu m̄εcō he (8:27-10:52).
5. Yeesu ye Yerusalem kuyu-i lompō Pisuiifi piwéése ap̄i pitele u wai (11-13).
6. Yeesu ye íwe meγá lele. Pisuiifi piwéése ye u tinle re piké u kpu. Pi kunap̄éékōó kecáá u

kariile api kə nhóre nnyine kέmee u wai (14-15). Yeesu uu nkpə kέmee yisi uu umεcire upipiretiki nyίse (16).

Yohani Uniwolε ye Ulέεcaa Nsímé yóólē

(Matiyee 3:1-12; Luki 3:1-18; Yohani 1:19-28)

¹ Nté kai wólaalē lē ke Yeesu Kirisi, Ulέεcaa Kεpipi Nsímé Kεcire nn n kóri. ² Li antepu Esayi ritelé-i wólaalē te:

Né unétumε κεpókpeē waise uké ncée pó nyóonse.

³ Usoi rinəə ye ri tee kucesi kóima-i n yóólē te: Ani Upíima ncee nyóonse, ani usiceepi tēiise.

⁴ Lē kai wa Yohani uu kucesi kóima-i pisoι míni wolε, un pi símisi re: Ani mεfine conse, ani tíyese ké míni nó wolε, Ulέεcaa uu nóanékope nó sárii.

⁵ Yutee ketē pikó nnéi ne Yerusalem pikó nnéi api ukeméε n sónaapə pin piakope yámnente, Yohani uu Yuriteε nkoi kέmee míni pi wolε.

⁶ Kuyooyoo nkpíi ketukanka ke Yohani uú pεε tanaalē un kekónεpampi kehale-i télē. Apááni ne meté kuú pεε le ⁷ un yóólē te: Uyεε né memáá n sónti ye rínanε né fele. Inésoi fi tu re ké ripe ké ukunéeri nηme fénnε. ⁸ Míni ke née ne nó wóle, amá Nfáasone ke uyē uu yé ne nó wolε.

Yohani ye Yeesu míni wolε

(Matiyee 3:13-17; Luki 3:21-22)

⁹ Yeesu uu pεε Kalilee kuyu kunyine kapi ye n séε re Nasareti leeri, Yohani uu Yuriteε nkoi kέmee míni u wolε. ¹⁰ Ke Yeesu uu mεse ne mεse míni-i n léeme, uu keyóme yenu ken wúkulelē, Nfáasone nn ukεcáá

súiri yare tilóǎ. ¹¹ Uu rinóó keyómecaa-pó komti re: Póó Kenépipi lala keciré. Ne pó wéele.

Setani ye Yeesu peikee

¹² Mese ne mese Nfáasone nń ne kucesi kóima-pó Yeesu sí. ¹³ Uu kei n we hái ne siyáa aféena. Kei ke Setani uu u peikee. Icaresée kepáápáá kuu ye n we, piléecaatumé pin ukecáá paílě.

*Yeesu ye pikpintomécpíi pina sée
(Matiyee 4:18-22; Luki 5:1-11)*

¹⁴ Kapi Yohani kukpaniílee n tā memáá, Yeesu uu Kalílee sí uu Uléecaa Nsímé Kécire n yóólě ¹⁵ un símisi re ituje ye tule, Uléecaa iyóopi ye nyahaiméle, ani mefine conse ani Nsímé Kécire ŋmurei.

¹⁶ Ke Yeesu uu Kalílee kupiye mecáa n tikiłě, uu Simóo ne uuwǎ Antiree yenu pin anyeř fóm pin ne ikpíntomé cpíi. Pi pee pikpíntomécpíi le. ¹⁷ Yeesu uu pee pi maa re: Ani né ritiki, né tíyese ani písoi pee yé né rintiki wéési. ¹⁸ Api mese ne mese pi anyeř sá api u tiki. ¹⁹ Ke Yeesu uu nsé ń nǎjłě, uú ha Sepetee sípipi Yakupu ne uuwǎ Yohani yenu pin pi anyeř nyóonse. ²⁰ Yeesu uu mese ne mese pi séi, api piusaa Sepetee ne pikéikó kúninǎi-i tíye api u tiki.

*Untrihélaa unyine nsímé
(Luki 4:31-37)*

²¹ Yeesu ne upipiretiki api Kaperinawum sí. Yeesu uu mese ne mese kewénteyaa ketúné Pisuifi kuyomeyáhaalee loni uu písoi picélaa kápáá. ²² Pírí ke umecélaa ame keyáa kě písoi pě nnéi pee kutu u n cólě we, likumúné re umecélaa ne isé picélaa mecélaa áme sá. Amá uyě ne pee písoi céésile ne n-yóopinaje. ²³ Kumúné kpe-i, usoi unyine ke aníri

aa m pekési uu Pisuífi kuyomeyáhaalee-i lompə, uu pupéi re: ²⁴ N-ye kaá ne ró wéési, Nasareti ukó Yeesu? Pə kale re pəké ró náa? Ne pó nyule re Ulééca yé pó wéele uu iyaa yekei. ²⁵ Yeesu uu kuníri kpě semni uu rinóo ku he re: A kei riséé, aa usoi uyé-i lelu. ²⁶ Kuníri kpě aku usoi uyě lémesi aku ukeméé lelu kun pupukee. ²⁷ Ai pinnéi nnóo yipu apí m píseine re: Yoo nní? Icélaa fale inyine yé nyi ne innanə! Mπά aníri kuu rinóo he, áa yé ti rilóo. ²⁸ Mese ne mese Yeesu nsímé nn Kalilee keté nnéi kóónú.

*Yeesu yé pitóikó kulúí pəise
(Matiyee 8:14-17; Luki 4:38-41)*

²⁹ Apí Pisuífi kuyomeyáhaalee-i léeri apí ne Siməo ne Antiree keyə n tósu, Yakupu ne Yohani pin tikilě. ³⁰ Apí Siməo ulóhóni leepə un finu ne kupinətói. Ke Yeesu uu n tuiپə, apí unósi uyě nsímé u wai. ³¹ Yeesu uú nyəsəپə, uu ukunipe tini uu u yukuse. Kupinətói aku mese ne mese tene, uu yisi uu pikecáa pái.

³² Metunəlolé-maá, písoi apí ne pitóikó ncəpuri ne pinírihélaa Yeesu leepə. ³³ Kuyu pikó nnéi apí keyə kě tipoo yipu. ³⁴ Yeesu uu písoi meýā itói ncəpuri pəisente, uu kə aníri meýā lakase. Uu tíyese aníri aké rinóo male, ke aricuruu aa u nyu nnya.

Yeesu yé Kalilee kuyu kóónulé

³⁵ Kai n weesi, Yeesu uú ne kesine tərəo keyə lelu. Uu iyaa sí uú ha kei umecire keyóme n yáási. ³⁶ Siməo ne upicə apí pəe piwélaa u loni. ³⁷ Kapi u n yé apí u maa re: Písoi nnéi pəe pó wéési. ³⁸ Amá Yeesu uu pi maa re: Təké kelə féé ha, ayu acə-i, li pise

re ké kɔ kei Nléécaasimé símisi, likumúnjé re lɛlɛ ne né ka. ³⁹ Lɛ kai wa Yeesu uu Kalilee keté nnéí kóónú un Pisuífi ayomeyáhaalee-i Nléécaasimé símisi un aníri lakase.

*Yeesu ye uyó unyinɛ pɔise
(Matiyee 8:1-4; Luki 5:12-16)*

⁴⁰ Uyó unyinɛ uu Yeesu lɛɛpɔ uu ukeyu-i wúla úú ne u téní re: Pɔn n la, pó né wole am funi. ⁴¹ Uicɔ ii Yeesu íwe wai hái, Yeesu uu pɛɛ kunípe saapɔ uu u ca, uu lɛ memáá u maa re: Nɛ la re a peí. ⁴² Mɛsɛ ne mɛsɛ, utisi uyɛ keyó akɛ tɛnɛ uu funi. ⁴³ Yeesu uu lɛ memáá u cési uu u lakase ⁴⁴ un u kúrúrúselɛ tɛ: A nísɔnɛ kutu ricɔ, kapɛ wa unyinɛ uké mɛwai mɛ kɔ. Amá a ha uyɛɛ ye Úléécaá inyóɔnse n wa mɛpócíre nyíse uké yé lɛ kaa n we. Lɛ memáá, aa inyóɔnse ke Moisi isé ii m pise wai pɔké ne nɛpá úye nyíse re pɔ peí. ⁴⁵ Amá utisi uyɛ uu sí uu lɛ nnéí kai n wa nɛpá yei kéenkeɛ. Lɛ nnya, Yeesu úu ye fe uké umɛcírɛ riwúú-i pinyíse rikpá, amá iyaa kuú le, kei ke úka úu n we. Písoi pin nɛpá méye léenti pin ukemɛɛ sónaapɔ.

2

*Yeesu ye kékankáláká kɛnyinɛ pɔise
(Matiyee 9:1-8; Luki 5:17-26)*

¹ Kai siyáa rinkóónú, Yeesu uu Kaperinawum-i pɛeri. Písoi apí kóm tɛ kɛyɔ-i kuú we. ² Apí cápínɛpɔ mání, kénacɔpɛ áke nkɔpáni ripoo ricuruu-i we. Yeesu un Nsímé Kɛcírɛ pí céési. ³ Pinyinɛ apí ne kékankáláká u weri ke písoi pína apí n topori. ⁴ Amá apí pɔɔnɛ piké Yeesu ke nyíse, ke písoi apí kulúú n tɔsí nnya. Apí kulee kpɛ-i ke Yeesu uu n

we piriye, api kupóle kpē kumúnē ke Yeesu uu n nyenu kékankáláká kē cepisepō ne kerisánjápōré. ⁵ Ke Yeesu uu pinfatene n yé, uu kékankáláká maa re: Kenépipi, ne apókope pō sárei. ⁶ Isé picélaa pinyine pēe kei n tú api pisifa-i túhaane re: ⁷ Yo nnya nmaa ke usoi nkó uu nní lē símisi? Ulééca kuu lámisi. Wóo yé mpí fe uké akópe sárei, Ulééca memáá? ⁸ Yeesu uu pinfasimé cérupō uu pi maa re: Yo nnya kani nfasimé mmú mpuri má? ⁹ Ké kékankáláká mí maa re: Ne apókope pō sárei ye pólú nēe ké ke mí maa re: A yisi aa ripósánjápōré pílesi, aa sōne ye yé m pólú? ¹⁰ Ne la ké nó céreise re Úsoi Kepipi ye ketē kecáá nnae mále keké ne pisoi akópe pi sárei. ¹¹ Uu pēe kékankáláká rinōo pimáa kpá re: Née pō ma, a yisi aa ripósánjápōré pílesi áá kulu. ¹² Utisi uyē uu mpá úye inipee-i yisi uu mese ne mese urisánjápōré sákaa uú kulu. Ai pisoi maamáaci wai api Ulééca ríyu waise pin máike re: Ari pí kai mewai mmé mecō yenaalē.

*Yeesu ye Lefi sée re uké u ritiki
(Matiyee 9:9-13; Luki 5:27-32)*

¹³ Ke Yeesu uu Kalilee kupiye ritime-mē m pēe, pisoi kulú api ukeméé n sónaapō un pi céési. ¹⁴ Kuu n tósu, uu Alifee unmánē Lefi yenu un lampoo keyóó-i tú. Yeesu uu u maa re: A né ritiki. Lefi uu yisi uu u tiki. ¹⁵ Ke Yeesu uu Lefi keyō-i iluke n le, u ne pilampooyó meyā ne pikópekó ne upipiretiki pēe kesé li. PISOI MEYĀ PEE YE U N TIKILĒ. ¹⁶ Ke isé picélaa pēe Pifarisi kulamaasinelee-i ní we api Yeesu n yé un ne pisoi pē mpuri iluke le, api upipiretiki maa re: Yo nnya ke Yeesu ne pilampooyó ne pikópekó api kesé le? ¹⁷ Yeesu uu pinsímé kóm

uu rinóo pi yósu re: Ai pisoi pɛɛ isare n láarú nnya ke upɔise uú we, amá pitóikó nnya kuú we. Ai pisoi pɛɛ aseɪ n t́kilē piséi kamí ka, amá pikópekóo nnya kamí ka.

*Yeesu ye anóopahaa nstímé wai
(Matiyee 9:14-17; Luki 5:33-39)*

¹⁸ Keyáa kɛnyine ke Yohani Uniwole pipiretiki ne Pifarisi api anóo pahaalē, pisoi api pɛɛ ha Yeesu pise re: Yo nnya ke Yohani Uniwole pipiretiki ne Pifarisi api ye anóo paasi, ṕ pikó ápi ye pɛɛ a paasi? ¹⁹ Yeesu uu rinóo pi yósu re: Nɔ músu re usoi yé pisóonne anyá n wai upisane api pɛɛ anóo m pahaalē? Aaí, mmē nín we. Kumúnjé kpē nnéi ke unósikó uu anyá n wai, ápi anóo paasine. ²⁰ Amá keyáa ye weme kapi yé unósikó pikɛɔpe ní lese. Keyáa kē ken n tu, pi yé anóo paasi.

²¹ Uka úu ye kusánáa fale kepampi ne kusánáa kpure tápisi. Li ye kukpure inme túúnle ai kupóle pérése. ²² Uka úu ye kɔ píta pelē kukónenuj kpure-i súú, lin lē n wa, píta pē ne ye anúj tikpáfúsele, ai wai píta ne lianúj ye méwoo wa. Amá kunúj fale-i kapi ye píta pelē súú.

*Yeesu ye kewénteyaa ute
(Matiyee 12:1-8; Luki 6:1-5)*

²³ Kewénteyaa ketúnjé kɛnyine ke Yeesu ne upipiretiki api imúí inyine kecare-i sónɛ. Upipiretiki api pɛɛ ricéetime mɛpipi n kpéeni pin ne tósu. ²⁴ Pifarisi api pɛɛ Yeesu maa re: A ripaí mme-i ke pipópiretiki api ní we. Yo nnya ke pipópiretiki api lē ke irósé ii kewénteyaa ketúnjé n yúlu wai? ²⁵ Yeesu uu rinóo pi yósu re: Ani lē ke Tafiti uu n wa keyáa kē

ke nkũ nn u ne upikó m pekesi píkai kéenlee? ²⁶ U Ulééca keyo lonle, uu akpónó kapi Ulééca n yekei takai. Apiyataa yee ye kumúnjé kpe-i Ulééca usina. Irósé kémee, pepe ye Ulééca inyóonse n wa ηmane pe ncee má re piké akpónó nyē takai. Mpa ne lē, Tafiti ne upikó ye a takailē. ²⁷ Yeesu uu kō pimáa pi kpá re: Ai kewénteyaa nnya kapi usoi wa, amá usoi nsone nnya kapi kewénteyaa wa. ²⁸ Lē nnya ke né Usoi Kepipi am kewénteyaa ute.

3

*Utisi uyee kunípe kópe m má
(Matiyee 12:9-14; Luki 6:6-11)*

¹ Lē memáá, Yeesu uu kuyómeyáhaalee-i peeri. Utisi unyine ye pee kei wele un kunípe kópe má. ² Pepe keyáa kē kei ní we, api kutu n cōlē te Yeesu yé kewénteyaa ketúnjé utisi uyē pōisee? Likumúnjé re kewáaná kapi ye n wéési piké ne Yeesu n tí. ³ Yeesu uu unípekópekó uyē maa re: A yisi, a nyere nmpá úye uké pō yé. ⁴ Yeesu uu pee pepe nni n nyáni pise re: Iye kai irósé kémee pise? Li pise re tóké lisone wa kewénteyaa née likópe kai pise re tóké wa má? Li pise re tóké usoi nfaa lo née li pise re tóké u kpu? Amá api ηmurei piké Yeesu rinóo yosí. ⁵ Yeesu uu pinnéi nyáni, piico ii kuwói u wai hái. Uripoo ari caai, atu kapi m má nnya. Yeesu uu lē memáá u utisi uyē maa re: A kupónípe né ritunáme. Kuu yé kunípe rintunápo, kunípe aku pélu. ⁶ Pifarisi api kuyómeyáhaalee-i léeri, pi ne pepe Erooti kemúnjé ní tíkilē api mese ne mese cápine piké yé te íye kapi yé wa piké ne Yeesu kpu.

Pisoi kulúí ye Yeesu-i sónaapo

⁷ Lē memáá, Yeesu uu kei pi yá, u ne upipiretiki api Kalilee kupiye ritime sí. Kalilee pikó meyã pæe pæe u tikilē. ⁸ Yutee ne Yerusalem ne Itumee ne Yuritee metéj ne Tiiri ne Sitəo sitē pikó meyã pæe pæe kə ukemee sónaapo. Uliwaiwai kapi n kə ye ne pi sónaapo. ⁹ Yeesu uu pæe upipiretiki maa re piké kúninai kunyine u nyónse, pisoi ápi kape u nyikii nnya. ¹⁰ Ai líka, kuu pisoi m pəisente meyã nnya ke pitóikə tərəo api yónepə, mpa úye un náasi uké u rica. ¹¹ Mpa kumúné kúye-i ke aníri aa u yē, a ye u riwulale, an pupukee re: Pə Uléeca Kəpipi le. ¹² Yeesu uu rinóo a he ne rnanje re: Ani kape tíyese unyine uké céri re née úye.

*Yeesu ye pitumə kefi ne pité wée
(Matiyee 10:1-4; Luki 6:12-16)*

¹³ Yeesu uu lē memáá riyópe taá uu pisoi pē kuu ní la séi api u tiki. ¹⁴ Uu pisoi kefi ne pité wée. U pi wéele re u ne pē piké n we uké ye kə pi tū piké ne Nléecaasimé rikóónú. ¹⁵ Uu kə rnanje pi he piké ye ne aníri lakase. ¹⁶ Pisoi kefi ne pité pē kuu n lése pæe Siməo ke Yeesu uu rinyíri n he re Piyee, ¹⁷ ne Sepetee sipipi Yakupu ne uuwā Yohani ke Yeesu uu rinyíri n he re Pəwanerekese. Tinyíri tē aseí re ikónə pisenke. ¹⁸ Ne Antiree ne Filipu ne Patelemii ne Matiyee ne Tomaa, ne Alifee kəpipi Yakupu, ne Tatee ne Siməo ye pæe ukuyu pimulé kecáá n təpu, ¹⁹ ne Yutasi Isikariyoti ye Yeesu n tí uu piláaro anipe-i wai.

Yeesu pikó ye piwélaa u ha

²⁰ Lẽ məmáá, Yeesu uu kẹ́yọ-i pẹeri. PISOI API KỌ pikálaa u kpá, u ne upipiretiki ápi pẹe kẹ́yu yẹ piké iluke li. ²¹ Kẹ Yeesu pikó API LẸ N KÓ, API PIWÉlaa u sí piké ne u kui pin músu re li yé u m pansẹle.

*Yeesu ye pẹpẹe ukẹcáá nkópe n símisi rinóo pẹse
(Matiyee 12:22-32; Luki 11:14-23; 12:10)*

²² Uléecaa isé picélaa pẹe Yerusalem n léeri API m máikẹe re Pelisepule kuu héesi. API KỌ re aníri uyọ́pi nnaņe kuu ye ne aníri lakase. ²³ Yeesu uu pẹe pi séi uu kenyárũ pi maa re: Iye ke Setani uu ye Setani lakase má? ²⁴ Kuyóópiyu kuse pISOI pin n tọpu, kuyóópiyu kpẹe kpine. ²⁵ Lẽ cire kẹ́yọ kесе pISOI pin n tọpu, kẹ́yọ kẹe kpine. ²⁶ In lee ni, Setani un ne uricuruu n tọpu, pihóonene pin ukuyóópiyu-i n we, unnaņe ín nọ́ņe. Amá méwoo knn waine.

²⁷ Uye un n la uké unáņe-naņe kẹ́yọ-i ló uké ulikó yósi, u ye unáņe-naņe uyě íņme paasile. Umepahaa maá kuu yé fe uu lelee ukẹyọ-i ní we nnéi yósu.

²⁸ Asei kam nó símisi, akópe nnéi ne alé ye kusárei wele. ²⁹ Amá úye un Nfáasone n lámaankẹe, akópe nyě áa kusárei we, ateneciré ye nyẹ. Mesére kaa yé u m póriilě.

³⁰ Kapi Yeesu mí maa re u aníri héesile nnya kuu mmú pi rihaa.

*Yeesu uni ne upiwā
(Matiyee 12:46-50; Luki 8:19-21)*

³¹ Yeesu uni ne upiwā API pẹé hapọ, API ketahai nyere, API USOI tumpọ re piké u séeme. ³² Aí ne sá pISOI kulúí pin Yeesu kálaalě. API pẹe u maa re: A nyere nké, upóni ne pipówá ye pọ wéesi. ³³ Yeesu uu rinóo pi yósu re: Wóo unéni? Píye pẹe pinéwá? ³⁴ Uu

πρεε lē memáá písoi πρεε nní u n kálaalē wérii uu re: Unéni ne pinéwá ye mpí. ³⁵ Uye un Uléécaa mela n wai, uye unéwá née unéyēi née unéni.

4

Uluaa kenyárū

(Matiyee 13:1-9; Luki 8:4-8)

¹ Ke Yeesu uu icélaa Kalilee kupiyē ritime-i n kpálē, písoi kulúí api u kálisi ai tósu uu mēse ha kúninōi kecáá tonē. Míni kecáá ke kúninōi kpē aku tósilē, písoi pin meritime nyenu. ² Sinyárū kuú ne icélaa meyā pi céesi. Uu icélaa iyē kémee pi maa re: ³ Ani kutu ricō ani kóm! Utisi unyine yee ilukēpuri pifómē leemē. ⁴ Kuu n fóm, ilukēpuri icō ii ricéetime-i lólu, sinúipi asi i le. ⁵ Icō ii kepare kecáá kei ke ntaai rñ m piye lólu. Ke ketē áke n címú nnya, ipuri iyē ii mēse ne mēse lelu. ⁶ Ntuŋe nn tapu. Ke iníní íi m papisi nnya, mēlei amē kóosi. ⁷ Icō ii sinípeleēpi kepáápáá lóipō. Sinípeleēpi sē asi mēlei hila, áme πρεe apipi toresi. ⁸ Amá ipuri icō ii ketē sōne ne sá, ii lelu ii papisi ii kō apipi toresi, iwéhe icō afetaani, icō kuwóó ne kefi, icō píle. ⁹ Yeesu uu pi maa re: Uye un ukómē uké kō.

Yo nnya ke Yeesu uu ne sinyárū céesi?

(Matiyee 13:10-17; Luki 8:9-10)

¹⁰ Ke Yeesu uu lē memáá iyaa n léepō, πεπεε ne u n kólē ne upipiretiki kefi ne pité api u pise re uké sinyárū sē aseí pi símisi. ¹¹ Yeesu uu rinōo pi pēse re: Nō ne Uléécaa iyōopi nsímé mēe m pékaalē picere masile, amá picō ye nípá yo kómēile yare sinyárū. ¹² Pi ye n wiilenle, amá ápi kō πρεe nyáni.

Pi ye kutu n cōlenle, amá ápi kō pēe kómēi.
Lēlēe rē ápi ye ηmurei piké piisoí conse,
Uléécaā uké piakópe pi sárēi.

*Yeesu ye ulukaa kēnyárū aseī lese uu simisi
(Matiyee 13:18-23; Luki 8:11-15)*

¹³ Yeesu uu pēe pi maa rē: Ani kēnyárū kē kōo? Nōnsá ke n kō, íye kani yé pēé ne sitórōō nsí nnéí kō má? ¹⁴ Kei ke Yeesu uu pēe kēnyárū kē aseī pi lese rē: Li nkpáni yarē nléécaasimé ke utisi uyē uu fóm. ¹⁵ Písoi picō isoi ye ricéetime tē mecō wele. Pin nléécaasimé n kō, Setani uu mēse ne mēse nléécaasimé kapi pikemēe n fō kpóupō. ¹⁶ Kēparetē kee we yarē pēpēe nléécaasimé n kō api mēse ne mēse piakij kēmēe n yósu ne mpóonare. ¹⁷ Amá ápi ye úyese nké pikemēe iníní wa. Nn ye pikemēe nánai. Ncōh ní-ye née íwe íye in n ka nléécaasimé nnya, nfatene nnē pi kpi mēse ne mēse. ¹⁸ Písoi picō ye we yarē ketē kee sinípeleépi m má. Pi ye nléécaasimé kónle, ¹⁹ amá ketē kecáá likó nfasimé ne lílala lee ró n kírāsente ne memá ai nléécaasimé híla, ín ye pēe kerómēe líka yoriye. ²⁰ Písoi picō pin we yarē ketē sone. Pi ye nléécaasimé kónle api n yósu nn pikemēe pelu nn linyine yoriye. Nléécaasimé nn picō kēmēe nkáripī wai, nn picō kēmēe ne kumúnjé wai, nn picō kēmēe meyá wai.

*Kéfiráa kēnyárū
(Luki 8:16-18)*

²¹ Yeesu uu lē memá pi pise rē: Unyine yee kēfiráa riséle uu kucári ke kipí née uu ukefine metene ke pésu má? Nénte kelō cacá kapi ye ke ritōsi ake pēe m pá úye n kpáiiilē? ²² Lē nnéí lee pēe m pékaalē ai kúyene wai, lē ke m pá úye úu pēe kúyene ní we ai

metéi kέmεε léeri. ²³ Uye un ukómε uké kó. ²⁴ Yeesu uu pimáa pi kpá rε: Ani nómenécíre tí ne lē nnéi kani n kómει. Kulū kpē kani ye ne mí musí ke Uléécaá uú ne nó músunε. Ticuruu u yé kusá nó rikpá. ²⁵ Likumúnjé rε uyεε m má kapi ye pípa rikpá amá úye unsá m má, ḿpá nkáripí n-ye kuu má, pi n yósunε.

Ilukεpuri yεε ne iricuruu n le kenyárū

²⁶ Yeesu uu pimáa kpá rε: Uléécaá iyóopi ye kó we yare usoi unyine yεε ilukεpuri ukεcαε-i n fó. ²⁷ Lē memáá, ḿpá un kesine née ketúnjé n lóni née un n nyáni, ilukεpuri ye lelule in pelu úu nyu leleε i m peise. ²⁸ Ketē ticuruu keε iluke peise. Kuhére kpeε ye mefoí pi, lē memáá ripipi ari tóresi, ari metóroo pelu. ²⁹ Tin m pi, usoi uu ritéhe múlú. Kúkpaα kpeε lē tu.

Mpuri yuke-yuke nnyine kenyárū

(Matiyee 13:31-32, 34; Luki 13:18-19)

³⁰ Yo kari yé kó ne Uléécaá iyóopi múnejisene? Kenyárū kéye kari yé ne linsímé wa má? ³¹ Uléécaá iyóopi ye we yare mpuri yuke-yuke nnyine. Kεlukaa-i, mme mee ye ketē nnéi kecáá ipuri kecαpe nsínsá. ³² Amá melukaa-maá, n ye lele nn papisi nn wai kuléε kpeε kecαε-i acó mpiye n fe. Nkuléε yεε ilése kecire wale, sinúipi asi ikεcáá ayámé wapisi.

³³ Sinyárū nsí sicó ke Yeesu uu ye ne ḿpá úye céesi. Pεpεε kutu u n cólē mεkomε kuu ye ripái uú ne céési. ³⁴ Uu ye pí kai símisi kúu kenyárū n wa, amá lin u ne upípiretiki ηmane rin-yá, ḿpá yo aseí kuu ye pi lese.

*Yeesu ye meyo piima menyine riséese
(Matiyee 8:23-27; Luki 8:22-25)*

³⁵ Keyáa kē cire nnyóó, Yeesu uu upipiretiki maa re: Tóké míni kuwélé kucə-mē ha. ³⁶ Api risoiwuí yá, upipiretiki api kúninai kpe-i kuú pɛɛ n tú nɛ n tɛ́ɲlɛ. Aninai aɔ an kə pikɛyúrí we. ³⁷ Kei ke meyo piima menyine ame pipépe kori ániwalé aa kúninai-i n léeripə míni ame pɛɛ ku n yipu. ³⁸ Kumúɲé kpe-i, Yeesu un kúninai kémɛɛ kɛpirɛ-pə we, un loni, tíyu tin tíyulaa kecáá láalɛ. Upipiretiki api pɛɛ u yóɲɛ api u maa re: Sáa, pə séélenle tóké kpíi? ³⁹ Yeesu uu yáka-yaka uu kuyə cési uu míni maa re: Séé, a niɲesi. Kuyə aku kéu ai niɲesi. ⁴⁰ Yeesu uu lɛ memáá upipiretiki pise re: Yo nnya ke iwame ii nó wa? Nən nɛ nfatɛnɛ máa? ⁴¹ Amá ai iwame piima pi wai apí m máikɛnɛ re: Usoi úye kɛcɛre ye nkó kái nɛ kuyə nɛ míni ripéne lin u pakarɛlɛ?

5

*Yeesu ye untrihélaa pəise
(Matiyee 8:28-34; Luki 8:26-39)*

¹ Lɛ memáá, api Kalilee kupiyɛ tɛ́ɲ api Kerasaa ketɛ loni. ² Ke Yeesu uu kúninai-i rincúlame, uú nɛ usoi unyine yɛɛ akpíi-mē n léeri sánɛ. Kunírílá kunyine kpeɛ ye utisi uyɛ m pɛkesi. ³ Akpíi-i kuu ye n sói. Usoi uyɛ úu kupahaa we. Mɔ́a akpanii, apí ye fe piké u paasi. ⁴ Mɛpɛhɛ kulúí kapi ye uana nɛ nweni həpi api uanipe nɛ akpanii paasi, amá u ye ipehe iyɛ nnéí túúnɛ. Úka nnaɲɛ rín pɛɛ tulaalɛ nké nɛ utisi uyɛ tí. ⁵ Ketúɲé nɛ kesine kuu ye akpíi-i nɛ akúú kecáá n kəonii un pupukɛɛ, un umɛcɛre itóí wai nɛ aparɛ. ⁶ Uu Yeesu kɛtaə-pə yɛnu uu pɛɛ

wurupə uú ha ukəyu-i wúla ⁷ uu pupəi rə: Uléécaə yəe m̄pá yo kecáá n tũ Kəpipi Yeesu, tó n̄e mp̄ó n̄e n̄-ye? N̄e n̄e p̄ó ténile, n̄e Uléécaə rinyiri, kapə íwe né wa. ⁸ Yeesu yə kunírilā kp̄ē tinóó h̄e r̄e kuké utisi uyē k̄ém̄e le. L̄ē n̄nya kaku l̄ē máik̄e. ⁹ Yeesu uu k̄o ku piše r̄e: Iye kapí yə p̄ó s̄é? Aku rinóó u ȳósu r̄e: Pi yə né s̄é r̄e kulúí, likumún̄é r̄e t̄o kulúí wel̄e. ¹⁰ Akú n̄e Yeesu t̄eni r̄e úu kapə a lakase aké kuyu ket̄o rilóó.

¹¹ Kúf̄on̄lee píima kunyine yə p̄e kei rikúúésaa-i t̄ukuril̄e. ¹² An̄iri aa p̄é n̄e Yeesu t̄eni r̄e: A nc̄éé ró h̄e t̄oké áf̄on̄ n̄nyé l̄ó. ¹³ Yeesu uu nc̄éé h̄e. An̄iri aa utisi uȳe-i léeri aa áf̄on̄ loni. Kúf̄on̄lee kp̄e tu yar̄e áf̄on̄ ákotokú at̄é (2.000). Af̄on̄ nȳē nn̄éí aa wuru áá n̄e rikúú c̄épi áá ha n̄e mínimaa-i kp̄úup̄o. ¹⁴ P̄isoi p̄e p̄e a n̄ s̄eni api wuru apí ha n̄e nsímé kuyu n̄e siyupi k̄óónú. P̄isoi api s̄í piké lelēe n̄ wa ȳē. ¹⁵ Api Yeesu-i s̄í api utisi uȳe p̄e an̄iri kulúí n̄ h̄ési ȳenu un t̄u n̄e ukəyu cáká-cáká un k̄o lapaal̄ē n̄s̄on̄e, ai iwam̄e pi wai. ¹⁶ P̄ē nn̄éí inip̄e-i kai l̄ē n̄ wapisi api l̄ē ke an̄iri áá n̄e utisi uȳe-i n̄ le keenk̄e n̄e l̄ē kai áf̄on̄ n̄ wa. ¹⁷ Api p̄e Yeesu suúluse r̄e uké piketeni-i le. ¹⁸ Ke Yeesu uu kúnin̄o-i n̄ loni, utisi uȳē uu u suúluse r̄e u ȳé u ritiki. ¹⁹ Yeesu úu nc̄éé u h̄e, amá u rinóó u h̄e r̄e: A kui aa pipók̄ó leep̄o. Aa l̄ē ke Up̄íima uu íwe p̄ó n̄ t̄ē uu p̄ó wai pi keenk̄e. ²⁰ Utisi uu m̄esei p̄ele uú ha n̄e nsímé mm̄ē k̄óónú kuw̄élé kp̄e-m̄ē kapi yə n̄ s̄é r̄e Ayu K̄efi ket̄ē. P̄ē nn̄éí p̄e yə n̄ k̄ō, nn̄óó kai yə pi yi.

Yeesu yə Yairusi ukp̄ere yukuse uu k̄o un̄osi unyine p̄oise

(Matiyee 9:18-26; Luki 8:40-56)

21 Lē memáá, Yeesu uú ne kúninɔi míni ritime ricɔ tɛ́ɔ. PISOI kulúí apí kɔ kei lē u n kálaalē. 22 Kei ke Pisuiɔi kuyomεyáhaalee uwéése unyine kapi ye n sée re Yairusi uu Yeesu yē uu uana metene wula. 23 Uú ne Yeesu meyansei tɛni, uu re: Kenékpérepí ye kekɔɔ tula, a kam, aa anípe kekεcáá láa liké ke yoriye áke kape kpu. 24 Yeesu uú ne nsé u péné. PISOI kulúí pin u nyikii pin ne u tikilē.

25 Kumúnjé kpe-i, unósi unyine ke ménye ame n foho háí inmē kefi ne ité-me un kei we. 26 Pipóise meyā kuu rika ai u pelu, usiwóó nnéi asi kɔ itói iye-i tene, úu kɔ ppe péi. Amá itói in nákiiselē. 27 Kuu nní Yeesu nsímé n kómaalē, uu ppe riwúí te-i lomɔɔ uu kɛpire-mē Yeesu ilū ca. 28 Likumúnjé re u ukefa-i pisímé masí re: Mɔá Yeesu ilū ηmane kam fe amí ca, né péi. 29 Kuu lē tinca, ménye mee ppe n foho ame mese ne mese nyere, uu pélu. 30 Yeesu uu cérupɔ re unnanje ye pikéi yisile. Uu riwúí tē kecɔpe pansé uu pise re: Wóo inélū tica? 31 Upipiretiki apí rinóo u yósu re: Pɔ nyánile re pISOI ye pɔ nyíkiilē, aa kɔ ppe m písei re wóo pɔ ricaa? 32 Yeesu uu uilúké paí uké uyee u rinca yē. 33 Unósi uyē uu pitérii kápáá ne iwame mepéhē. U lelee n wa nyule. Uu lē nnya Yeesu ana metene wula uu aseí nnéi u símisi. 34 Amá Yeesu pɔo u maa re: Unékpére, mpófatenε ye pɔ yóriyε. A n ηme ne nkíηniηε ipótói iké tene.

35 Uu kahane nkɔáni nsímé n tene ke pISOI ppe Pisuiɔi kuyomεyáhaalee uwéése uyē keyɔ-i n léeri apí maa re: Kεpówá ye nkɔɔ masile. Yo nnya kaa nkɔáni Ucélaa méwoo cónhē? 36 Amá Yeesu úu nkɔáni pianɔo nyē kutu ricɔ, uu kuyómεyáhaalee uwéése maa re: Kεpówuu áke kape to, mpókó yee re

a ne kefa tene. ³⁷ Lē memáá, úu úka ncée he re uké u sarū, insá Piyee ne Yakupu ne Yakupu uwā Yohani. ³⁸ Kapi kuyómeyáhaalee uwéése uyē keyo n tuipō, iwóo ke Yeesu uu kō. PISOI ye pee ikpōtu wóriile pin pupukee. ³⁹ Uu lompo uu pi maa re: Yo nnya kani iwóo likirelē nōn kō tēni? Kekpérepī kē áke kpu amá ke lōnile. ⁴⁰ Api pee Yeesu n sēnnyi. Yeesu uu pee lē memáá pi leseri. U ne kewá kē usaa ne keuni ne upipiretiki pitaani pē kuú pee n tési api kei ke kewá kē aké ní we lompo. ⁴¹ Uu kewá kunipe tini uu ke maa re: Talita kum, lí aseī re kekpérepī, a yisi, nēe rinóo pó he.

⁴² Kekpérepī ake mese ne mese yisi ake nsé kápáá. Anmē kefi ne atē kake ye m má. Kapi mewai mē lē n yé, ai mpá úye nnóo yipu. ⁴³ Yeesu uu lē memáá pi kúrúrusē re ápi kape tíyese unyine uké céri. Uu kō pimáa pi kpá re piké kekpérepī kē iluke he.

6

*Nasarēti pikó ápi Yeesu ne kefa tene
(Matiyee 13:53-58; Luki 4:16-30)*

¹ Ke Yeesu uu kelō ke-i n yisi uu kuyu kpe-i kuu iwá n li kémee sí, upipiretiki api u tiki. ² Ke kewénteyaa ketúnjé ake n tu, uu Pisui fi kuyómeyáhaalee-i lompo uu pISOI n céesi. Nsímé nn nnóo pISOI píima pē nnéi pee kutu u n cólē yipu. Apí m píseine re: Yei ke nní ye nnéi ai mpíi u léenti má? Mewéésēsōhō méye mpuri kai nkó nní he má? Iye kuú ne mewaisaṅa mmé mpuri wapisi má? ³ In ne Maari kepipi uséré? Nénte upiwā pee Yakupu ne Yosee ne Yuuti ne Simō? Ai upiyēi pee nní kerócōpe wee? Nní nnéi ai pi tapisi ápi ne Yeesu kefa tene.

⁴ Yeesu uu pɛɛ rinóò pi pɛɛ rɛ: Antepu kuyu cirɛ-i kapi yɛ u lómiise. Umpuri pikó nɛ upiyókó pɛɛ ápi yɛ u waise. ⁵ Yeesu úu lɛ memáá fe uké mewaisaŋa piwai rikpá, insá pitóikó pinyine kecáá kuu anípe rinláa uu pi pɔise. ⁶ Ai Yeesu píri wai kápi nɛ kefa u n tɛnɛ.

*Yeesu yɛ pitumɛ kefi nɛ pité túmɛi
(Matiyee 10:5-15; Luki 9:1-6)*

Lɛ memáá, Yeesu uu ayu aɔ nyɛɛ nɛ kei n kólɛ kɛmɛɛ sɪ uu apisoɪ nléécaasimé céési. ⁷ Uu pɛɛ upipiretiki kefi nɛ pité séi uu pi tum pité pité, uu rínanɛ pi hɛ rɛ piké aníri n lakase. ⁸ Uu rinóò pi hɛ rɛ: Ani kapɛ kunaapi memáá líka rimúlú yarɛ ilukɛ néɛ kulóò néɛ kɛwóó rɛ ncée kani nɛ sɪ. ⁹ Amá uu rɛ: Ani anééri metanɛ mɛɛɛ mɛɛɛ tánti, amá áni kapɛ sitúkanka sité sité tánti.

¹⁰ Uu pimáa pi kpá rɛ: Nɔn kɛyɔ kɛye-i n topilɛ, ani kei n tū hái nɛ kumúnjé kpe-i kani kuyu kpɛ n yisine. ¹¹ Pisoɪ pin yei kusáne piyóó nó n yɛ néɛ kutu kápi nó ricɔ, nɔn n tósu, ani nóanéna nkonɔ péi. Liké pi nyíɛ rɛ pi Uléécaá nsímé pipakarɛ yɛ. ¹² Pipiretiki pɛ api ncée pɔlɔ api pisoɪ nléécaasimé n símisi pin tee rɛ piké pimɛfine conse. ¹³ Aníri meyā kapi lákase, api pitóikó meyā kecáá mékpɔ kɔɔni itóɪ ii tenɛntɛ.

*Yohani Uniwolɛ nkɔ
(Matiyee 14:1-12; Luki 9:7-9)*

¹⁴ Lɛ kai wa Yeesu rinyiri ari mɔpá yei kóónú, uyóopi Erooti uú nɛ Yeesu nné kóm. Pisoɪ api pɛé n símaankɛɛ rɛ: Yohani Uniwolɛ yɛ pikpɔkpɔ kɛmɛɛ yisilɛ, lɛ nnya kuu nní rínanɛ má un mewaisaŋa wapisi. ¹⁵ Picɔ pin máikɛɛ rɛ Elii lo. Picɔ pó tɛ mekɛɛ

antepuyε kecōpe use unyine lo. ¹⁶ Amá ke Erooti uu lē n kō, uu re: Yohani uyē tiyu kam n tīyεε api tōlu yεε yisi.

¹⁷ Likumúnjé re Erooti ricurruu yεε rinóo he api Yohani paasi api kukpaniilee-i sápw. Ai líka nnya ke Erooti uu lē wa. Erooti ye pεε uumaa Filipu unōsi Erootiyati yōsilē. ¹⁸ Kai lē n wa, Yohani uu pεε u maa re ái ne risá re uké uumaa unōsi yōsí. ¹⁹ Erootiyati uu lē nnya Yohani ukēfa-i wai uu ncée wéési uké ne u kpu. Amá úu fe. ²⁰ Ke Erooti uú pεε Yohani m pakarelē un kō nyu re u aseí tikilenle, uisoí in kō kecire we nnya, Erooti úu ye pεε Yohani kecáá kō, un unsímé kutu n cōlē n ye u ricōñle, mǐpá ne lē u kō pεε mpikome lalē. ²¹ Amá keyáa sōne akē Erootiyati leeri. Ke Erooti uu ukemareyaa anyá n wai, uu lē nnya sōni uu ukuyu pinañe-nañe ne písóca piwéése ne Kalilee ketē pisoi kecire sélei. ²² Kei ke Erootiyati ukpére uu kenyánkale-i lompō uu yésu aí Erooti ne upisane nnéi larisi. Uyóopi Erooti uu ukpére uyē maa re: A lēlεε ripóo pó n we né we, ké pó li he. ²³ Ai wai uú ha ne wéeri re: Pōn yo né n we, né pó li he, mǐpá in kenéyóopitē kuwélé, né pó he. ²⁴ Ke ukpére uyē uu kekále-i n léepō, uú ha úni pise re: Yo kam yé pise? Uyē uu u pεε re: A Yohani Uniwole riyu pise. ²⁵ Uu mēkεεkeε uyóopi-mē pele uu u maa re: Ne la re a nfáani Yohani Uniwole riyu kecáripí-i né ritōsi. ²⁶ Uyóopi ripōo ari caai, amá uawéeri ne písane isei nnya, aí kúyule we. ²⁷ Uu mεεε ne mεεε uuméré use yukuse re uké ne Yohani riyu u kam. Uméré uú ha uriyu tōlu kukpaniilee-i. ²⁸ Uu ríyu kēpelente kecáá tōsi uú ha ukpére uyē ti múise, ukpére póo úni ri pa. ²⁹ Ke

Yohani pipiretiki api lã n kɔ̃, apí weri api u kpísi apí ha kulesi.

*Yeesu ye písoi ákotokú anupũ (5.000) kpínii
(Matiyee 14:13-21; Luki 9:10-17; Yohani 6:1-14)*

³⁰ Yeesu pitume api Yeesu keyúrí cápine, api lã ne lã kapi n wapisi ne lã kapi písoi n céesi u keenkée. ³¹ Písoi pɛe Yeesu-i n sónaapɔ ne pɛpɛe ukemee n léeri ye kulúí tásile. U ne upipiretiki ápi ye pɛe nkpáni kéyu yɛ piké iluke li. Lã nnya ke Yeesu uu pipiretiki maa re: Tóké iyaa le, kei ke písoi ápi ní we aní ha nkáripí wéntɛ. ³² Api kúninɔi loni piké kei ke úka úu ní we ha. ³³ Písoi meyã api pimetóné yénu api kɔ pi ceru. Ayu nyee ne pi n kólẽ nnéi písoi api ntóó wai api kei kapi n sɪ pi fɔsu.

³⁴ Ke Yeesu uu kúninɔi-i n léeme, uu písoi kulúí yenu ai íwe u wai re pi pɛe we yare isee yeé íi usé m má nnya. Uu mɛse picélaa pi loni ai nánai hái. ³⁵ Ke itunje ii n tene, upipiretiki apí ne u kɔ api uu maa re: Líka ái kelɔ nké-i we. Lã memáá, itunje ye kɔ tenele. ³⁶ A pi maa re piké ha siyupi ne ayu nyee ne ró n kólẽ kémee liluke-luke lééri. ³⁷ Yeesu uu rinóó pi yósu re: Ani nórínécúruu liluke-luke pi he. Api u pise re: Tɔ nkpéni sínle tóké nwóóweni mɛpipi píle píle meté ne akpónó lɔ ari pi pa piké li néé? ³⁸ Yeesu uu pi pise re: Akpónó alé kani má? Ani ha ripaí. Api píseine api limemáá Yeesu rinóó yósu re: Akpónó anupũ ne ikpíntomé ité. ³⁹ Uu pɛe rinóó pi he re piké meyúí péni kecáá awúí awúí pi tonse ⁴⁰ api anái anái túnti, aɔ písoi píle píle, aɔ kuwóó kuwóó. ⁴¹ Uu akpónó anupũ ne ikpíntomé ité iyɛ kpísi, uu keyóme weríí, uu iluke iyɛ kecáá Uléécáa pɔnnese. Uu lã memáá akpónó kpókɔrine uu upipiretiki pa re piké

pisoi hōone. Uu kō ikpíntomé ité iyē pinnéí hōóne.
⁴² Api pinnéí le api lēpu. ⁴³ Upipiretiki api akpónó ne
 ikpíntomé kerí cápinente aí anéere kefi ne até yipu.
⁴⁴ Pēpēe iluke iyē n li kēmeē pitisi ye lele ákotokú
 anupū (5.000).

Yeesu ye míni kecáá sōne
(Matiyee 14:22-33; Yohani 6:15-21)

⁴⁵ Yeesu uu lē memáá mese ne mese upipiretiki
 rinóo he re piké kúninōi lō piké ha rikóitime ricō-
 pō u m mē, Petisayita kuyu kuwéé-mē, uyē uké pēe
 kumúhē kpe-i pisoi n kúnunse. ⁴⁶ Kuu pisoi rin-
 yá, uu riyópe taá uké keyóme yáási. ⁴⁷ Kai nnyóó
 ní wa, kúninōi kun mínimaa kecōpe we. Yeesu
 pōon umecire ketē mmé we. ⁴⁸ Uu yēnu re kúninōi
 pitíkíí ye íwe pi waille, likumúhē re mē kapi n sí ke
 kuyō píima kunyine aku pépuri. Tiweeki kumúhē,
 uu pikuwélé-mē n sōnepō míni kecáá, un la uké pi
 rifaau. ⁴⁹ Kapi u n yé un míni kecáá sōne, api músu
 re kēpirii-pirii kenyine ye ke, api pipupukēe loni.
⁵⁰ Pinnéí pēe meyíkíyiki u yē aí pi tútúíse. Yeesu uu
 pēe rinóo pi maa re: Iwame íi kape nó wa, né ηmaa
 lo. ⁵¹ Uu limemáá kúninōi-i pi lēpō, kuyō aku kéu.
 Ai pírí pi wai háí ⁵² likumúhē re piakin ntake nnya,
 ápí pēe akpónó mewaisaηa mē kō.

Yeesu ye Kenesareti ketē kēmeē pitóikó pōise
(Matiyee 14:34-36)

⁵³ Metéη-maá api Kenesareti ketē tulu, api
 rikóitime pikuninōi karií. ⁵⁴ Kapi kúninōi-i n
 léeme, pisoi api mese ne mese Yeesu ceru. ⁵⁵ Api
 ketē kē nnéí kóónú, apí ye pin n kō te u yei we, api
 kei nnéí ne asáηáápōré kēmeē pitóikó u n sōnaapō.

56 Pi ye ḱyaála-i pitóikó nánaiselē siyupi ne ayu ne awosoo nyē-i kuu n sónē apí ne u n t́eni rē uké t́iyēsē pitóikó piké ḿpá uketukanka nn̄o rica. U ye p̄ē nn̄í p̄ē u riñca p̄aisentelē.

7

Pifarisi ne pikpure inyekii kecáá nsmé (Matiyee 15:1-9)

¹ *Pifarisi ne *isé picélaa pinyine p̄ē *Yerusalem n léeri apí Yeesu kewúpi wai. ² Apí upipiretiki pinyine yenu pin ilukē le ne anípe k̄perink̄pekóó, apí pianipe nale yare kai piinyekii ḱémēē m̄ pise. ³ Ke Pifarisi ne *Pisuifi pic̄o nn̄í apí meýánsei pikpure inyekii m̄ múílē nnya, pinsá r̄sone n nale, apí ye li. ⁴ Pin k̄o kuyáa n leeme, pi ye piinyekii menale m̄ nalele apí kelenē le. Pi ne pimēkpurewai meýā yare nn̄í piheehēere ne sicáripí ne apóri piheere múílenle. ⁵ Pifarisi ne isé picélaa apí p̄ē u pise re: Yo nnya ke pipópiretiki apí pirókpure inyekii tikilē pin ne anípe k̄perink̄pekóó ilukē le? ⁶ Yeesu uu rinóo pi p̄ese re: Asei ke *antepu *Esayi uu mekēē-me nónnésímé yémme. N̄o kecáá kecáá mewai pikó le yare ke Esayi uu n wóí rē Uléécaā ye maa re: Nn̄o-i ηmanē ke p̄isoi mpí apí ríyu né waiselē, amá apí p̄ē pisifa-i ne né kólē.

⁷ Piiyáhaa ye likpárakóó le.

Pi rinyale pin sisoipipi inyekii kp̄ísi pin céesi yare inékó ye nyi.

⁸ Uléécaā isé kani k̄pire rit̄o ani sisoipipi inyekii m̄ múílē.

⁹ Uú n̄oj̄ te: Ani rin̄móópú ani Uléécaā isé k̄pire t̄o aní ne n̄oinényékii picélaa ḱeyu mahani. ¹⁰ Ticuruu

*Moisi ye mekee-me maa re: A upósáa ne upóni ríyu waise. Uu kō re úye un usáa née úni anó n wa, li pise re piké liute kpu. ¹¹ Amá nŏ ne ye re: Usoi un usáa née úni m maa re: Lē kuú pēé ní la uké ne u lé Uléécaā hēle, ¹² áni ye liute riyá uké linyine licō piwai usáa née úni rikpá. ¹³ Mēwee mē yee tíyesele ani Uléécaā Nsimé cōkoi ne nŏinényékii isé kani n yekeilē. Mēwai mē mecō kani n wapisi ye kō piyēle.

*Lēle ye usoi mékperinkpe n waise
(Matíyee 15:10-20)*

¹⁴ Yeesu uu limemáá písoi picápinē kpá uu re: Ani nŏnnénéi kutu né ricō ani kóm. ¹⁵ Litahaikó líka ái we lee yé lin usoi kēmeē n lō, ai Uléécaā inipēē-i mékperinkpe u waise, amá lēleē usoi kēmeē n léenti lee ye Uléécaā inipēē-i mékperinkpe u waise. [¹⁶ Uye un ukómē uké kō.]

¹⁷ Kē Yeesu uu písoi pē kecōpe n yisi, u ne upiretiki api kēyō loni api kenyárū kē aseī u pise. ¹⁸ Uu rinó pi pēse re: Nŏ ticuruu áni kō mesōhō máa? Lē nnya, áni nyu re lē nnéi lee usoi kēmeē n léeripō ái yé fe liké Uléécaā inipēē-i mékperinkpe u waisee?
¹⁹ Likumúnjé re ái urikinj kēmeē kai léeripō, amá kuloi-i le, uu kō pēé cukú. Yeesu memaa mē nyíselē te iluke nnéi ye kuluke wele. ²⁰ Uu pimáa pi kpá re lēleē usoi kēmeē n léenti lee ye mékperinkpe u waise.
²¹ Liriyíki re usoi kēfa-i ke simúnjé kópe nfasimé ne iwásá ne piyaa ne písoikō ²² ne ucō unōsi née ucō ula kuwāncō piwai ne memá nnáápí ne rikpákárá ne piyaaluke ne nturi ne inípeē caa-caa ne picō alē ne rikókōri ne píyuwélaa ai léenti. ²³ Nní nnéi, usoi kēfa-i ke nní nnéi ai léenti, lēleē ye kō mékperinkpe u waise.

*Kanaa kuyu unəsi unyine nfatene
(Matiyee 15:21-28)*

²⁴ Ke Yeesu uu kei n yisi, uu Tiiri kuyu kuwélé-mě sí. Uu kényo kenyine-i tone. Uu la unyine uké u yē. Amá nǐpá ne lē, úu fe uké umecire pesí. ²⁵ Unəsi unyine kewā kee kuníri n héesi uu kóm pin Yeesu nsímé wai. Uu pée ha Yeesu keyu-i wúla. ²⁶ Unəsi uyee usáne le, úu *Usuifi. Sirii keteni-i kapi u mari. U Fenisii ukó le. Uú ne Yeesu téni re uké uukpére kuníri lakase. ²⁷ Yeesu uu pee u maa re: Ai nyamí te piké siwá iluke kpísi piké sipǎpipi risá. ²⁸ Unəsi uu rinóo u pese re: Mesei ye me Sáa, amá siwá sin piluke m masí, sipǎpipi yee lē ke siwá asi keteni-i m póroise híneile asi le. ²⁹ Yeesu uu pee u maa re: Tipónóo ntí nnya, a n ηme, kuníri ye upókpére kémee léepole. ³⁰ Kuu kényo n kúí, uu kewá leepo ken ne keripoo finu, kuníri kun tómpo.

Yeesu ye utusuí yee úu nsone n simisi paise

³¹ Yeesu uu limemáa Tiiri ketē yisi uu Sitoo kuyu copu, uu kuwélé kpē kapi ye n see re Ayu Kefi ketē-mě walá uu Kalilee kupiyē-mě pele. ³² Api pée ne utusuí yee úu nsímé n fe nsone Yeesu weri. Apí ne u téni re uké anípe ukecáa rilaa. ³³ Yeesu uú ne iyaa u lelu, uú ne písoi ketaa wai uu usinipepi atu-i u tampo uu rilémpi kecáa meta u tej. ³⁴ Uu lē memáa nfáa tóori uu re: Efaata, liasei re: A tápile. ³⁵ Mese ne mese uatu aa tápile, tilémpi ari fénne, uu nsímé loni nsone. ³⁶ Yeesu uu lē memáa rinóo pi he re ápi kape tíyese unyine uké kō. Amá nǐpá Yeesu memale méye ke pē api nsímé piyóo ηmóópulé. ³⁷ Pírí píima kai meyánsei pi wa apí m máikēe re: Lē nnéi kuu n

wa, asaa lo, nṛpá pitusuí, u ye pi komεisele, uu pē alempi nyεε m pahaalē símaase.

8

*Yeesu ye pisoι ákotokú ana (4.000) kpini
(Matiyee 15:32-39)*

¹ PISOI kulúí API Kᵔ KUMÚŋÉ KPE-I PICÁPINE KPÁ ṛSᵔNE API Kᵔ LÍKA MÁ PIKÉ LI. Yeesu uu upipiretiki séi uu pi maa re: ² PISOI mpí ICᵔ YE ÍWE NÉ WELE. Siyáa sítaani ye nsí kapi né t́kilē API Kᵔ LÍKA MÁ PIKÉ LI. ³ Pimeyā ye KETAa LEERILE. Lē nnya, nen nkpeni ne nkú mmú pi m maa re piké kúí, pi yé ha nsé pᵔᵔNE. ⁴ Kei ke upipiretiki API RINᵔᵔ U YᵔSÍ RE: YEI KARI YÉ PISOI PÍIMA MPÍ NNÉÍ ILUKÉ YĒ KELᵔ KÓIMA NKÉ-I? ⁵ Yeesu uu pi pise re: AKPÓNᵔ ALÉ KANI MÁ? API RINᵔᵔ YᵔSU RE: ASEÍ. ⁶ Uu LIMEMÁÁ PISOI PĒ TINᵔᵔ HE RE PIKÉ KETENI-I TONE, UU AKPÓNᵔ ASEÍ NYĒ YᵔSU, UU AKECÁÁ ULÉÉCAa PᵔᵔNESE UU PEE a KPᵔKᵔRINE UU upipiretiki a pa piké hᵔᵔNENTE, API PISOI a HᵔᵔNE. ⁷ PI Kᵔ PEE IKPÍNTOMÉ INYINE MÁLE. Yeesu uu Kᵔ IYĒ KECÁÁ ULÉÉCAa PᵔᵔNESE UU RE PIKÉ Kᵔ IYĒ HᵔᵔNE. ⁸ API LE API LEPU, API ILUKÉ PᵔᵔNE-PᵔᵔNE KᵔᵔÍ ANÉRE ASEÍ. ⁹ PISOI PEE TU YARE ÁKOTOKÚ ANA (4.000). KAPI RÍ MASÍ, Yeesu uu PEE RE PIKÉ Kúí. ¹⁰ U NE upipiretiki API MESE NE MESE KÚNINᵔI LONI API TALIMANUTA KETĒ SÍ.

*Pifarisi ye Yeesu pise re uké mewaisaṇa wa
(Matiyee 16:1-4)*

¹¹ PIFARISI API Yeesu LEPᵔᵔ API NE ÍKENENE U KÁPÁÁ API PEE RIPINE U WAI RE UKÉ NYÍSE RE ULÉÉCAa KÉMEE KE UNNAṆE NN LÉRI. ¹² Yeesu uu MEYÁ NFÁa TᵔᵔRI, UU UKÉFA-I MAA RE YO NNYA KE NFÁANI PISOI MPÍ API MEWAIṆA PIYÉNE LA? ASEI KAM Nᵔ SÍMISI, NFÁANI

pisoi mpí ápi mewaisaŋa méka yɛnune. ¹³ Uu lɛ memáá kei pi yá uu kúninɔi loni uu rikóitimɛ ricɔ sí.

*Pifarisi ne Erooti nkpónótɔ pite
(Matiyee 16:5-12)*

¹⁴ Upipiretiki ye pɛɛ akpónó keɛcáá paleile. Kuse ŋmanɛ kapi múlɛ kúninɔi-i. ¹⁵ Yeesu uu rinóɔ pi he re: Ani nómenécíre tɛ́ ŋsɔne ne Pifarisi ne Erooti nkpónótɔ pite. ¹⁶ Pipiretiki ye pimɛɔpɛɛɛre símisi re ápi akpónó má. ¹⁷ Ke Yeesu uu lɛ n céri, uu pi pise re: Yo nnya kani máikɛɛ re áni akpónó má? Ai kahanɛ nó rikpáii néɛ áni kahanɛ n ceri? Nóanétu ye takasileɛ? ¹⁸ Nɔ inípeɛ mále, áni kɔ pɛɛ nyáni, nɔ atu mále áni kɔ pɛɛ kómɛi. Ani léiseɛ? ¹⁹ Kumúŋɛ kpe-i kam akpónó n kpókɔrine am pisoi ákotokú anupū (5.000) hɔɔne, anére alé kani iluke tɔrɔɔ yípū aní ne tómpɔ? Api u maa re anére kefi ne até. ²⁰ Yeesu uu kɔ pi pise re: Kam akpónó aseɛi pisoi ákotokú ana (4.000) n kpókɔrine ní, anére alé kani iluke tɔrɔɔ yí? Api re: Aseɛi. ²¹ Uu pɛɛ pi maa re: Ai kahanɛ nó n hemneɛ?

Yeesu ye Petisayita-pɔ unyíye pɔise

²² Ke Yeesu ne upipiretiki api Petisayita n tu, pisoi apí ne unyíye unyine u leɛpɔ apí ne u tɛni re uké u rica. ²³ Yeesu uu unyíye kunípe tini uu u tɔrɔi uú ne kuyu ilúkɛ sí uu pɛɛ meta inípeɛ-i u wai, uu anípe ukɛcáá láa uu u pise re: Pɔ linyine nyánii? ²⁴ Unyíye uú weríí uu re: Ne pisoi nyánile, amá pi pɛé wele yare aléé, pin sónɛ. ²⁵ Yeesu uu uinipeɛ píca kpá, ke unyíye uu n nyáneɛi tíkí-tíkí, uu pélu uu mpá yo n nyáni cáí-cái. ²⁶ Yeesu uu pɛɛ u maa re uké kúí, amá úu kapɛ kuyu lɔ.

*Piyee ye yámne re Yeesu ke Ulééca u wée
(Matiyee 16:13-20; Luki 9:18-21)*

²⁷ Yeesu ne upipiretiki api Sesaree Filipu siyupi kémee sí. Uu ncée kémee pi pise re: PISOI ye máikée re née úye? ²⁸ Pi máikée re pód Yohani yee míni pISOI ní wole, picó re pód Elii, picó re pò antepuye kecòpe unyine le. ²⁹ Yeesu uu pi pise re: Nó ni? Nò mpíi máikée re née wóo? Piyee uu rinód u yósu re pód ke Ulééca u mekée-me wée. ³⁰ Yeesu uu pi nyi re ápi kape linka úka símisi.

*Yeesu ye unkpò ne umeyise nsmé riyóó
(Matiyee 16:21-28; Luki 9:22-27)*

³¹ Uu mencire picélaa pi kuru re li pise re Usoi Kepipi keké meyansei íwe li. Pisui fi piwéése ne ppeee ye Ulééca inyóonse n wa piwéése ne isé picélaa piké ke ηmeriye. Li kò pise re piké ke kpu ake kò keyáa táánū tuné yisi. ³² U símisile nsone kpáii. Kei ke Piyee uu iyaa u sée uu re ái lē kuu yé pee wa. ³³ Yeesu uú ημεελú uu upipiretiki paí uú ne Piyee cési re: Setani, a ne ketaa né wa, likumúηé re sipómúηé ási Ulééca sikó, amá sisoipipi sikó ye si.

³⁴ Yeesu uu pee lē memáá pISOI ne upipiretiki séi uu pi maa re: Uaye un n la uké né ritiki, uké umecire pípaí riyá, uu ukunapéékó ya * uu pee né tiki. ³⁵ Ai líka nnya, úye un n la uké unfaa ló, u n fómnilé, amá úye un unfaa n fóm né ne Nsímé Kεcire nnya, liute yee yé unfaa ló. ³⁶ Usoi kulaa ye kúye in te u ketē nté memá nnéi yé uu pee kpi. ³⁷ Linyine ye we ke usoi uu yé n hééle uké ne unfaa n ló? ³⁸ Uye un neni inései ne nnésímé isei n wa, piwásánkaí ne pikópekóó mpí

* **8:34** Mat. 10:38

κεσῶρε, Usoi Kepipi yé kə uisei wa, ken píyei m pɛəri
ne keusa meyoopi ne pilécaatumɛ.

9

¹ Uu pimáa pi kpá rɛ: Asei kam nó símisi, pinyine
ye nté wele pɛe yé Ulécaaa iyɔopi n yé in ne innanɛ
wemɛ api kelenɛ kpíni.

Yeesu ipinɛ ye conse

(Matiyee 17:1-13; Luki 9:28-36)

² Siyáa sikpuulū memáa, Yeesu uu Piyee ne
Yakupu ne Yohani kpisi apí ne riyópe cáca rinyine
taá apí ha kei pimɛcire n we. Uipinɛ ii conse
piinipɛɛ-i. ³ Uilū íí n tɛlu, ii wárara pói-pói, ntómé
mmɛ ńń nɔ má keté nké ne kenkinii. ⁴ Kei ke Elii
ne Moisi api pɛe rikpáfúme, pi ne Yeesu pin yói.
⁵ Piyee uu pɛe Yeesu maa rɛ: Sáa, li nyamle rɛ təké
pɛe nté n we. Tɔ la rɛ təké sicánjípi sitaani kari,ii,
pó kɛɛɛ, Moisi kɛɛɛ, Elii kɛɛɛ. ⁶ Piyee úu nkpráni nyu
mmɛ kuu yé pɛe m male, likumúnɛ rɛ iwame ye u ne
Yeesu pipiretiki tɔrɔ wale hái. ⁷ Kuhope kunyine
akú weri aku pi hila. Tinóo rinyine ari kuhope kpe-
i léeri rɛ: Nkó yee Kenépipi lala, ani kutu ke ríco.
⁸ Mese ne mese api piilúké nnéí páii, amá apí úka
yɛ, Yeesu yee pikékúrí ń we memáa. ⁹ Kapi riyópe n
cépilɛ, Yeesu uu rinóo pi he rɛ apí kape tíyese unyine
uké lɛ kapi n yé kó hái ne keyáa kɛ ke Usoi Kepipi
ake yé pikpɔkpɔ-i n yisi. ¹⁰ Apí nsímé mmɛ nyi, amá
apí pimɛcɔpɛcire m píseine rɛ yoo pikpɔkpɔ kémɛɛ
meyise?

¹¹ Lɛ memáa, upipiretiki apí u píse rɛ: Yo nnya ke
isé picélaa apí máikɛɛ rɛ Elii yee pɛerine liké kelenɛ
keté ketɔ tu? ¹² Uu pi pɛse rɛ: Mesei ye me rɛ Elii

ye p̄erine kelene uké n̄pá yo nyó̄onse. Yo nnya kai mpíi wólaalē te Usoi K̄epipi ye íwe lenē meyá api k̄eipuri yulu? ¹³ Amá ne la k̄é n̄ó símisi re Elii ye pip̄eme masile p̄isoí apí ne u wai lē kapi n̄ la yare kai uk̄ecáá n wólaamelē.

*Yeesu ye k̄ewá k̄ē ke kun̄iri aku m̄ pek̄esi p̄oise
(Matiyee 17:14-21; Luki 9:37-43a)*

¹⁴ Kapi pip̄iretiki t̄ar̄o n nyahair̄o, apí p̄isoí kulúí yenu pin k̄ewúipi pi wailē, isé picélaa pin ne pi k̄eñene. ¹⁵ Ke p̄isoí apí mese ne mese Yeesu n yé, ai pi k̄aikai, apí p̄ee n wúrunk̄eep̄o pik̄e u yáási. ¹⁶ Yeesu uu up̄ip̄iretiki p̄ise re: Yoo mpíi n̄ó ne p̄ē k̄eñene? ¹⁷ Utisi unyine uu p̄ee riwúí te-i rinó̄o yó̄ori re: Sáa, k̄ep̄oméé karí ne kenépipi ka. Kun̄iri k̄p̄ee ke n l̄o ye nsímé ke p̄ōneselen̄e. ¹⁸ Mpá yei kai ke yisi, ku ye ket̄ē ke tale ake atalalaá léeri, ken an̄i takai, ip̄iñe ii n̄ánu. Amí ne pip̄ó̄piretiki t̄eni re pik̄é kun̄iri k̄p̄ē lakase, amá apí fe. ¹⁹ Yeesu uu rinó̄o pi yó̄su re: Nó n̄faten̄eciré pik̄ó̄ mpuri mmú, itun̄e ilé kam n̄ókeném̄ee pit̄ó̄ne k̄p̄áne? Itun̄e ilé kam yé lē ne n̄ó n kahari? Ani ne k̄ewá̄ né kam. ²⁰ Apí ne ke u hap̄o. Ke k̄ewá̄ ake Yeesu n yé, kun̄iri aku kei nní ke lémesi, ake keteni-i lólu aké m̄ pímiise ken atalalaá léeri. ²¹ Yeesu uu keusaa p̄ise re: P̄iyei-me kai ye nní ke wa? Uu rinó̄o yó̄su re: Háí uiwá̄-me le. ²² M̄ep̄eh̄e kulúí ke kun̄iri k̄p̄ē aku ye nna ne míni-i ke risá̄p̄o keké ne n kpu nnya. Amá in te p̄ó fe aa linyine wai, a kam aa ró come. A iró̄we ripaí. ²³ Yeesu uu rinó̄o u p̄ese re: In te p̄ó fe né? Uye un ne uk̄efa Ulééca n t̄ene, úu líka p̄ōnene. ²⁴ M̄ese ne mese, k̄ewá̄ k̄ē usaa

u pupɛi rɛ: Nɛ̃ nɛ kɛfa tɛnɛlɛ! Amá a kam a né come, nnéfatenɛ n̄n piyɛ.

²⁵ Kɛ Yeesu uu risoiwuí n yé tin u kálaari, uu kuníri semni rɛ: Pó kuníri kpɛ̃, póo yɛ atusuí usoi n waisɛ aa nsímé u pɔɔnɛsɛ, a kɛwá kɛ-i le, kapɛ píkai kekɛmɛɛ pɛɛpɔ, nɛɛ rinóó pó hɛ. ²⁶ Akú lelu kun pupukɛɛ, kun kɔ kɛwá nanɛisɛlɛ. Kɛwá aké n we yarɛ kɛ kpulɛ, písoi meyã api waisɛ rɛ kɛ kpulɛ. ²⁷ Amá Yeesu uu kekunipɛ múlú uu kɛ yukusɛ, akɛ yisi akɛ nyɛɛ. ²⁸ Kɛ Yeesu uu lɛ mɛmáá kɛyɔ n lɔ, upipirɛtiki api pimpehɛncirɛ u pise rɛ: Yo nnya kári fe tɔkɛ kuníri nkú lákasɛ? ²⁹ Uu pi maa rɛ: Kɛyóme mɛcirɛ kɛ usoi uu yé yáási uú nɛ kuníri nkú mpuri lakasɛ.

*Yeesu yɛ unkpɔ nɛ umɛyisɛ nsímé kpálɛ
(Matiyee 17:22-23; Luki 9:43b-45)*

³⁰ Api kei yisi api Kalilee ketɛ tɛrj. Yeesu úu pɛé la piké kei kuu n̄ we ceri. ³¹ Likumúnjɛ rɛ u yɛ pɛɛ upipirɛtiki céésilɛ uu yɛ pi maa rɛ: Pi Usoi Kɛpipi tininɛ api písoi anipɛ-i kɛ wai piké kɛ kpu. Kɛmɛkpɔ-máá, kɛ yé kɛyáa táánũ tunjɛ nkpɔ kɛmɛɛ yisi. ³² Amá Yeesu pipirɛtiki ápi mɛyɔ mɛ̃ kɔ. Iwamɛ íi kɔ n̄murei piké pise.

*Wóo pipirɛtiki kɛcɔpɛ uwéésɛ?
(Matiyee 18:1-5; Luki 9:46-48)*

³³ Api Kaperinawum tulu. Kapi kɛyɔ n tu, Yeesu uu pi pise rɛ: Yoo pɛɛ ncée kɛmɛɛ nó kɛnɛnɛsɛ? ³⁴ Amá api sɛé keu. Ai líka nnya, pi pɛɛ ncée kɛmɛɛ kɛnɛnɛ rɛ úyɛ yɛɛ pikɛcɔpɛ uwéésɛ? ³⁵ Yeesu uu pɛé tone, uu upipirɛtiki kɛfi nɛ pité séi uu pi maa rɛ: Uyɛ un n la uké ufoí, li pise rɛ uké nónnɛnɛí utɔrɔɔ

uu nónnénéí ukeikó. ³⁶ Uu kewá kenyine kpísi uu pikewope nyereɛe, uu ke kpísi uu pékérí uu pee pi maa re: ³⁷ Uye un siwá nsí kewope kéye kusáne n yósi né nnya, tinécúruu kuu kusáne yósi, úye un kó kusáne né n yósi, ái rinécúruu kuú yósi, amá uyee né n tumme kuú yósi.

*Uye un kerócaá n kpálē, uyē úu uróláaro
(Luki 9:49-50)*

³⁸ Yohani uu u maa re: Sáa, tó unyine yenle un aníri lakase ne ripónyíri nnaɛe úu kó pee ró tíkilē. Kúu ró n tíkilē nnya, arí ne u yulu. ³⁹ Amá Yeesu uu rinóó yósu re: Aní kape ne u yē, likumúnjé re úka úu we yee ye rinényíri ne mewaisaɛa n wa uu kei nní cire nnékópe símisi. ⁴⁰ Uye un kerópire n we uyē úu uróláaro. ⁴¹ Kani né Kirisi pikó nnya, úye un kó rinényíri nnya míni nírē-niré nó n he, aseí kam nó símisi, liute úu uihéé paane.

*Akópe pikaase kecáá nsmé
(Matiyee 18:6-9; Luki 17:1-2)*

⁴² Amá úye un siwá see ne nní kefa né n tene kenyine akópe n waise, li kutósi we piké rináipare mule-mule níɛme wa apí ripóó u lesi apí mínimaa-i u sápo. ⁴³ In te kupónípe kpee akópe pó waise, a ku riké. Li kutósi we a nfáa yē ne kunípe kerí ne kaa yé anípe keté m má aá ne nna kpóciré kelō loni, kei ke nna ín ye píkai n kpu. ⁴⁴ [Kei ke apapi nyee ye ipiɛe n li áa ye n kpí, kei ke nna ín ye kó n kpu.] ⁴⁵ In te kupóna kpee akópe pó waise, a ku riké, li kutósi we a kúna kuse m má aá ne nfáa yenu ne kaa yé ána keté m má apí ne nna kpóciré kelō kémeɛe pó sápo, kei ke nna ín ye píkai n kpu. ⁴⁶ [Kei ke apapi nyee ye ipiɛe

n li áa ye n kpi, kei ke nna rn ye ka n kpu.] ⁴⁷ In te meponipee mee akope po waise, a me lese aa ketaa-po fomni. Li kutasi we pake Uleecaa iyopi keme lo ne menipee mese ne kaa ye inipee ite m ma api pee nna kpacire kelo keme po sapo, kei ke nna rn ye pikai n kpu. ⁴⁸ Kei ke apapi nyee ye ipiye n li áa ye n kpi, kei ke nna rn ye ka n kpu. ⁴⁹ Likumuje re: Pisoni nnei kecaga kapi nna kaonune yare kapi ye nni iluke kecaga nnyasi n fulei.

⁵⁰ Nnyasi ye linyine kecira le, ama mmeloo men n kpu, yo kapi ye ne n larukuse? Ani nnyasi meoo n laaru, nkinninje nke ka nokencopre n we.

10

Utisi ne unosi pituunne kecaga icelaa (Matiyee 19:1-12; Luki 16:18)

¹ Yeesu uu ncee polo uu Yutee ketoo loni uu ka Yuritee rikoitime ricao kuwelle-me si. Pisoni kului api ka pikalaa u kpa uu ka pe picelaa loni yare kuu ye n ceesi. ² Pifarisi pinyine api ne u ka pike ne ripine u n wa nnya, api u pise re in te ncee ye we re utisi uke uunasi ye. ³ Uu rinoo pi pese re: Iye ke Moisi uu no pise re ani wa? ⁴ Api rinoo yosu re: Moisi ye utisi ncee hele re u ye fe uu pituunne ritelle unosi walu uu pee u yulu. ⁵ Yeesu uu pee pi maa re: Nananekin ntake nnya ke Moisi uu ise nnyi no woi. ⁶ Ama mpa yo mewai kekoraane, Uleecaa ye utisi ne unosi wale. ⁷ Le nnya ke utisi uu usaa ne uni yisine uu unosi kpisi api pene, ⁸ u ne uyee api panse ipiye ise. Kai nni le n wa, api nkpeni pite, ama piipiye ye ise le. ⁹ Le nnya usoi uu kape le ke Uleecaa uu rimpene koolene. ¹⁰ Kapi keyo ni ha, Yeesu pipiretiki api ka

nsímé mmě kecáá pipise u kpá. ¹¹ Uu pεε pi maa re: Uye un uunəsi n yè un uféé n kpísi, u ne unósi fói púnnele, iwásánkaí kuu lē wa. ¹² Unósi un uula n yè un uféé n sóḍ, iwásánkaí kuu lē wa.

*Yeesu ye siwá tinóḍ sone ritikise
(Matiyee 19:13-15; Luki 18:15-17)*

¹³ PISOI apí ne Yeesu siwá leepo re uké si rica. Amá upipiretiki apí ne pi cési. ¹⁴ Ke Yeesu uu lē n yé, ái ne u risá, uu pi maa re: Ani riyá siwá siké kenéméé kam, áni kape si tápisi, likumúhē re mpí pεε simεcō ní we pεε yé Uléécaa iyōopi kémεε lō. ¹⁵ Asei kam nó símisi, úye unsá Uléécaa iyōopi n ηmurei yare ke kewá ake ye n ηmurei, úu uiyōopi kémεε lonine. ¹⁶ Uu pεε lē memáá si sakaa uu anípe si laa uú ne rinóḍ sone si tikise.

*Uhmáne mamá unyine kecáá nsímé
(Matiyee 19:16-30; Luki 18:18-30)*

¹⁷ Ke Yeesu uu ncée m pólólē, utisi unyine uu u tulu ne ntóó, uú ha ukeyu-i wúla uu pεε u pise re: Sáa sone, íye kam waine ké ne nfáa tenεciré yé? ¹⁸ Yeesu uu u maa re: Yo nnya kaa né sée re Usone? Uka úu usone, insá Uléécaa mεcire. ¹⁹ Mpá liké íye wa, pō Uléécaa isé nyule re: Kape usoi kpu, kape iwásá wa, kape yáai, kape nnóme itansei nyere, kape unyine ncaai ríka wa, a upósáa ne upóni ríyu waise. ²⁰ Uu rinóḍ u yósu re: Sáa, hái inéwá-me kam lē múílē. ²¹ Yeesu uu u nyáni ne ríla, uu pεε u maa re: Likei lise lee pó párílē, a n ηme a lē nnéi kaa m má yáá, aa siwóó sē píwekóó hóone, pó pεε memá yé keyómεcaa-pō. Pōn lē piwai m masí, aa péé weri aa né tíki. ²² Ke utisi uyē uu anóḍ nyē n kō, ke

ukunipe aku nní ní mulú nnya, ukeyu ake còhòne uú ne mpóocaaí tómpò.

²³ Yeesu uu upipiretiki pɛɛ u n kálaalɛ nyánei, uu pi maa rɛ: Uléécɔa iyòopi kémɛɛ pilone ye ne pimámá páápú kpa! ²⁴ Anóò nnyé aa Yeesu pipiretiki pírí wai. Amá Yeesu uu pimáa pi kpá rɛ: Sinépipi, a tíye Uléécɔa iyòopi kémɛɛ pilone ye pólú kpa! ²⁵ Kuyooyoo kun n la kuké kehímpi kupole-i lompo, li yé kutòsi m purú ne ke umámá uu yé ní la uké Uléécɔa iyòopi kémɛɛ n lompo. ²⁶ Ai kò meyansei pírí Yeesu pipiretiki kpá, api pɛé m píseine rɛ: In lee ni, wóo ye pɛɛ píyulale yé? ²⁷ Yeesu uu pi nyánei uu rɛ: Usoi kémɛɛ, lɛ ái kuwai we, amá ái Uléécɔa kémɛɛ. Likumúnɛ rɛ nɔpá yo ye kuwai wele Uléécɔa kémɛɛ. ²⁸ Piyɛɛ uu pɛɛ u maa rɛ: A ripáí kari lirókó nnéí n tíye tòn pò tikilɛ. ²⁹ Yeesu uu rinóò yòsu rɛ: Asei kam nó símisi, úka úu we yee yé né ne Nsímé kecire nnya, kényò ne pimáa ne piwá, ne piyéi ne píni ne písáa ne siwá ne sicare n tíye ³⁰ úu yé pɛɛ neni mewee mmé-i síyò ne pimáa ne piwá ne piyéi ne píni ne siwá ne sicare mɛpehɛ píle n yé. Uu yé kò Yeesu pitiki iwe paa. U yé kò aɲmɛ nyee n wémɛ kémɛɛ nfáa teneciré yé. ³¹ Pifoí meyá yé pitóròò pansɛ, pitóròò meyá api pifoí.

Yeesu ye metáanũ unkpò ne umeyise nsímé símisi (Matiyee 20:17-19; Luki 18:31-34)

³² Ncée kémɛɛ kapí pɛé we pin Yerusalem-mɛ sí. Yeesu un pikekpeɛ sòne, upipiretiki pin kewuu piralɛ, iwame in pɛpɛɛ pi n tíkilɛ we. Yeesu uu kò upipiretiki kefi ne pité kpísi uu lelee u n leerine pi símisi ³³ uu rɛ: Nò nyánii, Yerusalem kari nní símpò

piké ha kei Usoi Kepipi tí piké pεpεε ye Uléécaá inyóonse n wa piwéése ne isé picélaa anipe-i wa, pē piké ne u túhaane api yekei re piké u kpu. Pi yé pεpεε ápi Uléécaá m pakarelē anipe-i u wa. ³⁴ Pi yé méwoo u nyáni api ukεcáá meta tuke, api iséi u fopii api pεε u kopu. Amá siyáa sitaani memáá, u yé nkρo kέmεε yisi.

*Lē ke Yakupu ne Yohani api Yeesu m pise
(Matiyee 20:20-28)*

³⁵ Sepetee sipipi keté, Yakupu ne Yohani apí ne Yeesu kō api u maa re: Sáa, tō la re a lē kari pō n welune ró wa. ³⁶ Uu pi maa re: Yo kani mpíi la re kέ nó wa? ³⁷ Api u maa re: Pōn píyei ipóyōopi kέmεε n tone, tō la re a tíyεε use uké kupóluke-luke-mē n tū, ucō kupómii-mē. ³⁸ Yeesu uu pi maa re: Ani nyu lē kani nní n welu. Nó fe ani ntóosi keporipi kam n nírunε níruu? Néε nó fe ani íwe takai yare kam i n takaine? ³⁹ Api rinóo yósu re: Tó li fe. Yeesu uu rinóo pi pεε re: Mesei ye me re nó ntóosi keporipi kam n nírunε n ntí, te íwe kam n takaine kani takaine. ⁴⁰ Amá in kunéluke-luke née kunémii-mē metone nkó mmú ái née yé tíyεε liké ne lē. Pē nnya ke sitóne sē asi n nyóonselē kuu si pane.

⁴¹ Ke Yeesu pipiretiki kefi tōrōo api lē n kō, piapōo áa ne Yakupu ne Yohani caai. ⁴² Yeesu uu pεε pi séi uu pi maa re: Nō nyule re pē kapi n kpíilē te ayu piwéése ye pinnanε ne a wéékuselenle, pisoι kecire pin pinnanε a nyíselē. ⁴³ Amá ái li mecō kai nō kέmεε we. Uaye un n la uké nókenécōpe uwéése, uké panse nóunékεikó. ⁴⁴ Uye un kō nókenécōpe ikpéé n la, uké nónnénéi ulasi. ⁴⁵ Limεcō ke Usoi Kepipi áke ka re piké ke keisi, amá ke kale re keké picō keisi, ake kō

kenfaa ne riwóme hééle meýá meké ne píyulale ní yé nnya.

*Yeesu ye unyíye kapi ye n sée re Patimee pòise
(Matiyee 20:29-34; Luki 18:35-43)*

⁴⁶ Api Yeriko tuiṙo. Kumúnjé kpe-i ke Yeesu ne upipiretiki ne risoiwuí api kuyu ní lelu, unyíye unyine ye n wélei kapi ye n sée re Patimee, Timee unmáné un ticéetime tū. ⁴⁷ Uu kóm te Nasareti ukó Yeesu ye tósu, uu sicááila kápáá re: Tafiti kepipi, Yeesu, a inéwe ripaí! ⁴⁸ Meýá ame ne u cési re uké riséé, amá uu meýá cásé re: Tafiti kepipi, a inéwe ripaí! ⁴⁹ Yeesu uu nyere uu re: Ani u séeme. Api unyíye séipṙo, pin u máikere re: A n kahari, a yisi, u pó séile. ⁵⁰ Unyíye uu uketukanka sá uu wákasi uu Yeesu-mě sí, ⁵¹ Yeesu uu u pise re: Yo kaá la ké pó wa? Unyíye uu re: Unésáa, ne la re inénipee iké ye yé. ⁵² Yeesu uu u maa re: A n nme, mpófatenne ye pó yóriye. Mese ne mese inípee ii wúkule uu Yeesu tiki.

11

*Yeesu ye Yerusalem kuyu loni
(Matiyee 21:1-11; Luki 19:28-40; Yohani 12:12-19)*

¹ Kumúnjé kpe-i kapi Yerusalem n nyahaipṙo pin Petifasee ne Petanii ayu keyúrí we, aléé nyé kapi ye n sée re Olifiyee rikúú kuwélé-mě, Yeesu uu upipiretiki pité tum ² un pi tee re: Ani kuyu kpee nní nókenéyu ní weṙo kémere ha. Nón píyei n tuiṙo, nó keminaapipi kenyine leepṙo ken toraalé. Usoi úka úu ke tonelé. Ani ke fénne aní ne né ke weri. ³ Uye un nó m maa re: Yo nnya kani lé wai? Ani rinóo u

yósu re: Upíima ye ke la. U yé mese ne mese nó riyá aní ne nté ke weri.

⁴ Api sí api keminaapipi leepo ncée-i ken ketahai toraalē tinənoo rinyine keyúrí, api ke toriye. ⁵ Pēpē kei ní we pinyine api pi maa re: Yo kani kei wai? Yo nnya kani keminaapipi kē toriye? ⁶ Api rinóo yósu yare ke Yeesu uu pē m ma. Api pi tíye api tósu. ⁷ Apí ne keminaapipi kē Yeesu sí api kekēcáa piilū laai, Yeesu uu ke tone. ⁸ PISOI meḡā api piilū táhente ncée kecáa, picə api apéi kapi sicarē-i n kpási táhente. ⁹ PISOI pē Yeesu keyu n sónne ne pēpē ukepire n tikiilē pin pupukē re:

Osanna! Ani Ulééca uye n sánti ne Upíima rinyiri ritaáse. ¹⁰ Ulééca uké rinóo sone uye n sánti uké urósáa Tafiti meco iyópi ní tone ritikise, Osanna! Ani urinyiri keyómecaa-pə ritaáse.

¹¹ Yeesu uu Yerusalem kuyu tulu, uu Ulééca keyo sí. Ke itunje ii n tene nnya, uu mpa yo pinyáni másu, u ne upipiretiki kefi ne pité api Petanii tómpo.

*Yeesu ye kúfikiyee anóo wa
(Matiyee 21:18-19)*

¹² Kai n weesi, Yeesu ne upipiretiki api Petanii kuyu n leeri nkú nn Yeesu wai. ¹³ Uu keeta-pə kúfikiyee yenu ne mēpéi. Uu re u yé ha apipi wéési. Amá kuu n tuipe, mēpéi ηmane kuu leepo, likumúnjé re itunje iye-i ke aléé nyē aa ye m pi íi kahanē n tu. ¹⁴ Yeesu uu pē ku maa re: Uka úu kape píakai ripópipi piluke rikpa. Upipiretiki api anóo nyē kom.

*Yeesu ye Ulééca keyo-i pikpéense lakase
(Matiyee 21:12-17; Luki 19:45-48; Yohani 2:13-22)*

15 Api lē memáá Yerusalem tulu, Yeesu uu Uléécaa keyo loni. Uu pepe Uléécaa keyo-i n yálisi ne pepe n lééri pilákase kápáá, uu pepe siwóó n cōhōne atapili ne pilólāyái situmpi láuli. 16 Uu týese unyine uké ne ilū inyine Uléécaa keyo-mē titiki. 17 Uu pi céesi re: Li wōlaalē te: Pi yé kenéyo sée re sitē nnéi pisoni keyomēyáhaayo. Amá nō ne ke ripólósele piyaaluke kuhore. 18 Pepe ye Uléécaa inyōonse n wa piwéése ne isé picélaa api uanō nyē kom, api ncée wéési piké ne u kpu. Amá pin u wuru re uicélaa ye pee pisoni nnéi píri wa nnya. 19 Kai nnyóó n wa, Yeesu ne upipiretiki api kuyu lelu.

*Yeesu ne kúfikiyee kóima
(Matiyee 21:20-22)*

20 Kai n weesi pin tósu, Yeesu pipiretiki api kúfikiyee kpē yenu kaku n kóosi ne iníní-pō. 21 Piyee uu lélee n wa léise, uu Yeesu maa re: Sáa, a ripái, kuléé kaa anōó n wa ye kóosile. 22 Yeesu uu upipiretiki rinóó yósu re: Ani ne Uléécaa kefa tene. 23 Asei kam nó símisi: Uye un tikúú ntí m maa re: A kei yisi a ha mínimaa-i ripōlo, unsá ukefa-i n tíru, amá un n waise re lē kuu nní ní ma ye waine, li yé mesei wa. 24 Lē nnya kam nó tee re: Ani ye waise re nō lē nnéi kani keyómeyáhaa-i n welu piyéne masile, Uléécaa yé kō nó li yeneise. 25 Nōn kō píyeyi n nyenu nōn keyómē n yáási, nōn ne unyine nnyine m má, ani u sárei, Nōunésáa yee keyómēcaa-pō ní we uké kō ne nōrinécúruu akópe nó n sárei nnya. 26 [Amá nōnsá ye akópe n sárei, Nōunésáa yee keyómēcaa-pō ní we úu kō nōrinécúruu akópe nó sáreine.]

*Yei ke Yeesu nnaŋe nn léeri?
(Matiyee 21:23-27; Luki 20:1-8)*

²⁷ Api kɔ Yerusalem pihápe kpá, kumúŋé kpe-i ke Yeesu uu Uléécaá keyɔ-i n kɔnnii, pɛpɛe ye Uléécaá inyóɔnse n wa piwéése ne isé picélaa ne Pisuiŋi piwéése api u leɛpɔ. ²⁸ Api u maa re: Nnaŋe ní-ye kaá ne nní wai? Úye yeé nnaŋe pɔ he pɔké ne nní n wai? ²⁹ Yeesu uu rinóɔ pi yósu re: Ké nse nó pise. Nɔn tinóɔ né m pɛse, né pɛe nó símisi nnaŋe mmē kam ne lē n wai. ³⁰ Uléécaá née písoi pɛe Yohani tumme re uké písoi míni wole? Ani rinóɔ né pɛse. ³¹ Api pɛe pimɛcɔpɛcɔre n keŋene re: Tɔn m maa re: Uléécaá, u yé maa re: Kai pɛe íye wa káni ne Yohani nsímé ŋmurei? ³² Tɔn m maa re: Písoi, ái yé wa. Pi pɛe kuyu pikó wurule, likumúŋé re pinnéi ye pɛe Yohani kpíilenle yare antepu kecɔre. ³³ Api Yeesu rinóɔ yósu re: Ari nyu, Yeesu pɔɔ pi maa re: Né ám kɔ nó símisine nnaŋe mmē kam ne lē n wai.

12

*Pikeikó pɛe rikpákára m má kenyárū
(Matiyee 21:33-46; Luki 20:9-19)*

¹ Yeesu uu pɛe lē memáá sinyárū pi loni, uu re: Utisi unyine yeé we, uu aléé nyē kapi ye n sée re fiinyi kecaɛe tamɛsi. Uu mmɛle wai uú ne ke kóónú. Uu kɔ kecaɛe ke-i kuhóre túni uu kétacerii mɔm kei kapi yé píta n cérii. Uu kɔ limemáá rikúsi cáca rinyine mɔm uu pɛe pikeikó wéési re piké kecaɛe kē kecáá u m paílē uké ncée ha uké kam. ² Kai aléépipi nyē kutúū n tu, uu ulási unyine upikeikó pē kémɛɛ tumpɔ re piké aléépipi anyine u yóɔmɛ. ³ Api u tini api káii, api menípe ŋmane u lakase. ⁴ Uu kɔ ulási ucɔ

pikeme tumpo, api uyẽ tíyu kecáá káii api u lámisi.
⁵ Uu utume táánũ tum, api uyẽ kopu. Uu lã memáá pitume meyã túmẽipɔ, api picɔ kaiinkẽe api kɔ picɔ kóni. ⁶ Ucarete uyẽ unmánẽ lala meciree kái pɛe u pɔɔnẽ. Uu pɛe metórɔɔ uyẽ tumpo un tee rɛ: Pi yé unéhnánẽ wuri. ⁷ Amá pikẽikó pẽ api símaane rɛ: Nkó yee masí usáa ikulanlũ nnéi te. Ani kam tóké u kpu ari pɛe uikulanlũ iyẽ n te. ⁸ Kuu n tuiɔo api u tini, api kópu api kecare ilúké u sá.

⁹ Iye ke ucarete uu wainẽ? U werine uké pikẽikó pẽ kó uu aléé nyẽ picɔ pa. ¹⁰ Ani Uléecaa Nsímé ritelé kémee kéénlẽ te:

Tipare ke pimóme api n fóm tee pansẽ ticíre-cire
 tee kenui-i ní wee?

¹¹ Upíima yee lã wa. Mewaisaŋa kuu ró n yéneise ye mẽ.

¹² Pisuifi piwéése api céru rɛ pẽ ke Yeesu kenyárũ aké ne mánẽ. Api pɛe lã kapi yé ne u n tí wéési, amá risoiwuí ari iwame pi wai. Api u tíye api tósu.

*Lampoo kapi ye Rɔm uyɔɔpi pítima n héele
 (Matiyee 22:15-22; Luki 20:20-26)*

¹³ Api Yeesu kémee Pifarisi pinyine ne pɛpɛe Erooti kepire ní we tumpo rɛ piké ripine u wa apí ne uanɔlempi cire u tini. ¹⁴ Apí weri api Yeesu pise rɛ: Sáa, tɔ yẽ te pɔɔ aseí ute áa kɔ úka kewuú túúni. Likumúnjé rɛ áí písoi mewee káa ne músu pɔn ne símisi. Pɔ ye kɔ Uléecaa ncee písoi céesile ne aseí. Ncée ye we rɛ tóké ye Sesaa lampoo héele? Li pise rɛ tóké ye héele née ári kape ye héele? ¹⁵ Yeesu yee pikécáá kecáá mewai n nyu uu rinɔɔ pi yósu rɛ: Yo nnya kani ripine né wai? Ani ne mewópipi menyine né kam ké me yẽ. ¹⁶ Apí ne menyine u hapɔ. Yeesu uu pɛe pi pise rɛ: Úye riyu ne úye rinyiri yee

κεωόο nké κεαά we? Api rinόο yόsu re Sesaa lo.
 17 Uu पेε pi maa re: Aní Sesaa likό Sesaa pa, ani
 Uléεcaα likό Uléεcaα pa. Urinόο meγyόό ame meγyά
 nnόο pi yipu.

Pisatusee ne nkρo kέmεε meγiσε nstmé
(Matiyee 22:23-33; Luki 20:27-40)

18 Pisatusee पेε n tee re pikρoκρo άpi ye nkρo-
 i yisi, api Yeesu kέmεε sί api u πισε re: 19 Sάa,
 lē ke Moisi uu isé n wάi ye nnί: Uye umaa un
 n kpu uu unόsi tíye úu ne κεwά, uuwā γεε yέ
 unόsi uyē kukúmannόsi kpisi uu umάa mpuri wai.
 20 Pimáρεcα πισει πιyινε पेε पेé we. Ufoί uu unόsi
 kpisi uu kpi úu ne κεwά. 21 Ulírū uu ukúmannόsi
 kpisi, uu kpi úu ne κεwά. Lē mecα kai kα utáánū
 titiki. 22 Pikesεei kē, úka úu κεwά ne u mari. Pē
 memάá unόsi uyē pόo kα kpi. 23 Pikρoκρo keyiseyaa
 ketúnē, pikεcαpe úye γεε yέ unόsi n te, likumúnē
 re pikεσει kapi kunόsi u kpíkεsi. 24 Yeesu uu pi
 maa re: Lē nnya kani nómenécίre kíraasente: Aní
 Nléεcaasimé asei kómει, áni kα Uléεcaα nnaηe nyu.
 25 Meseisei kē ke pisoι api pikρoκρo kέmεε n yisine,
 pitisi άpi pinόsi kpíkεsine, pinόsi pό άpi kα pila
 sόonκεene, amá pimεfine yέ n we yare piléεcaatumε
 keyόμεcaα-pα. 26 Yo nnya kani tee re pikρoκρo άpi
 yέ yisi? Aní kelθ ke-i kai Moisi ritelé-i n wόlaalē
 te Uléεcaα ye kuhíhí kpee n torε kέmεε we un ne
 Moisi símisi keenlē? Li kei wόlaalē te, Uléεcaα
 ye Moisi maa re: Néε Apiraham Uleecaa ne Isaaki
 Uleecaa ne Yakupu Uleecaa. 27 Uléεcaα úu pikρoκρo
 Uleecaa, amá u pinyánnnyά Uleecaa le. Nónnépúnne
 ye piyεle.

*Isé iyee Uléécaa isé kecəpe icə n fe
(Matiyee 22:34-40; Luki 10:25-28)*

²⁸ Uléécaa isé ucélaa unyine yee pee Pisatusee ne Yeesu ikenene n kō, uu yēnu re Yeesu ye rinōo pi yosile nsone, uu ne u kə, uu u pise re: Isé nnéi kémeē iye yee imáa? ²⁹ Yeesu uu rinōo yosu re: Isé maa ye nnyí: Isirayeli, a kutu rico, Upíima, Uróléécaa, Upíima ye ucíreníne le. ³⁰ A Upíima, Upóléécaa n la ne kepófa nnéi, ne ipósoi nnéi ne kepómúné nnéi ne mpónahe nnéi kə. ³¹ Ilírū ye nnyí: A upócə n la yare kaa ripócúruu n la meco. Isé ika íi we yee nnyí n fe. ³² Isé ucélaa uyē uu u maa re: Li nyamle, sáa. Asei ye nye kaá maa re Uléécaa ye ucíreníne le uu kə uco má. ³³ Mpá úye uké u n la ne kefa nnéi, ne mesohə nnéi ne rínahe nnéi kə. Mpá úye uké kə uuco n la yare kuu uricuruu n la. Lē ne isee kapi ye ne Uléécaa n nyónse api tóroise múkú-múkú ne inyónse icə nnéi tōsile. ³⁴ Ke Yeesu uu n yé te mesohə kuú ne rinōo yosí, uu u maa re: Pə mepócíre nsone cápínele. Aa ne Uléécaa kuyəpiyu ketaa we. Uka úu pee ikari piwai rikpá uké nnyine u pise.

*Uyē ke Uléécaa uu n wée ne Tafiti kecáá nsmé
(Matiyee 22:41-46; Luki 20:41-44)*

³⁵ Yeesu ye Uléécaa keyə-i céésile uu pi pise re: Iye ke isé picélaa api yé fe apí maa re uyē ke Uléécaa uu n wée ye Tafiti kepipi le. ³⁶ Nfáasone ye Tafiti ricuruu maase re:
Upíima ye Unépiima maa re:
A kunélukε-lukε-mē kényukótonε-i tone,
hái ne kumúné kpe-i kam yé pipóláarə kepónyále-i n cə. ³⁷ Tafiti ricuruu yee u sée re "Upíima". Iye kuu yé peé ne Tafiti kepipi?

*Yeesu ye re písoi piké pimεcirε ne isé picélaa tí
(Matiyee 23:1-36; Luki 20:45-47)*

Písoi kulúí ye pεε kutu u cōlenle lin pi láárú. ³⁸ Uicélaa kémεε kuu pi símisi re: Ani ne isé picélaa ne nómenécirε tí. Piké ne atúkanka caa-caa n kōonii ne písoi piké pi n yáhaankεε ayáa kémεε yeε ripóo pi we. ³⁹ Ayómeyáhaalee sitone foí ne keluke kémεε sitone foí yeε pilikáipi-káipi. ⁴⁰ Pi ye lē ke pikúmannōsi api m má nnéi yóoile api ye pεε keyóme yáási mecáa yare pi písoi sōne le. Uléεcaa yé ne pi túhaane uu íwe pi wai ái kumúnjé má.

*Ukúmannōsi ihεε
(Luki 21:1-4)*

⁴¹ Yeesu uu lē memáa Uléεcaa keyo-i, kei kapi ye ihεε n sariipō keyúrí tone. Uu lē ke písoi api siwóo n sariipō m paílē. Pimámá meyā api meyá hekesi. ⁴² Ukúmannōsi unyine pōo kō weri uu sitanká sité sápo. ⁴³ Yeesu uu pεε upipiretiki séi uu pi maa re: Asei kam nó símisi, ukúmannōsi wekóo nkó ye hele ai mpá úye tósu. ⁴⁴ Likumúnjé re mpí nnéi, lē kápi ne líka n wai kapi he, amá uyē pó, ulikó kecire, lē kuu m má nnéi uké ne iluke n lo kuu he.

13

*Yeesu re Uléεcaa keyo yé fori
(Matiyee 24:1-2; Luki 21:5-6)*

¹ Ke Yeesu uu Uléεcaa keyo-i n léeri, upiretiki use uu u maa re: Sáa, a ripái, keyo kecire ne apare sōne-sōne, née yo? ² Yeesu uu rinóo u yósu re: Pō keyo píima nké nyánii? Li sōnti liké wa ripare ríka ári yé ricō kecáa n tōsilē. Linnéi mmú ye sōntile liké fori téké-téké.

*Lelee n nyise re ketē ye ketene tu
(Matiyee 24:3-14; Luki 21:7-19)*

³ Uu Olifiyee rikúú kecáá tone Uléécaá keyə keyu-mě. Piyee ne Yakupu ne Yohani ne Antiree mecire ne uyě pin we, api u pise re: ⁴ A ró símisi kumúnjé kpe-i ke lě ai ní werine. Yo yee ró nyisene re lě nnéi yé tene?

⁵ Yeesu uu pee pi maa re: Ani nómenécire tí n̄sone, áni kape tíye unyine uké kuyúí nó tā. ⁶ PISOI MEYÁ yé sónaame use use ne rinényíri, m̄pá úye uu ye maa re n̄é ke Uléécaá uu wée. Lě kémee kapi yé pISOI KULÚI kuyúí tā. ⁷ N̄on píyei n kō te at̄opi ye nnyáã ne ketaa-pə weme, áni kape nfasimé tóne, likumúnjé re lelee sónti. Amá kétó áke kahane n tu. ⁸ Nsoipuri nnyine yé yisi nn nsoipuri nca ne t̄apu, keyó̄opitē áke keyó̄opitē kecə ne t̄apu, ketē yéé silō silō yenesi, nkū yé kə wa. Limpole yé n we yare ke memárenlō ame ye unósi pikéhě n kóraane. ⁹ Ani nómenécire tí. Pi yé ne sitúhaane nó ha, apí ne sipópi nó káii ayómeyáhaalee-i. Pi yé n̄é nnya kuyu píwéése kémee ne pitúhaane kémee nó s̄one. Nó kə pikuyu-i inétansei li. ¹⁰ Li pise re piké Nsimé Kecire isoipuri nnéi riyóó kelenē. ¹¹ Pin nó n tí apí ne ketúhaane nó s̄l, áni kape píri tóne kelenē ne mmě kani yé m maa, amá ani mme mee kumúnjé kpe-i nó n ka maa, likumúnjé re ái nów símisi, amá Nfáasone ye mu. ¹² Usoi yé umáa n̄ee uwá tí uu tíyese api u kopu. Pisáa yé kə limecə pisipipi wa. Siwá yé pisáa ne píni kecáá nyere asi tíyese api pi kóni. ¹³ Tinényíri nnya, m̄pá úye ye n̄oinépurí yulune, amá úye un tinkáhá-káhá hái ne kétó-pə, Uléécaá yé u yoriye.

*Iwe píima mekame**(Matiyee 24:15-28; Luki 21:20-24)*

¹⁴ Kumúnjé kunyine yé kam ani ncaai píima mee ye n cókai yenu, kei kái ne n sá re nké n we. Uye un nsímé mmē n keē, uké musí uké liasei kō. Lin lē n wa, pēpē Yutee ketē kémēe ní we piké wuri api ayópe taá. ¹⁵ Uye un kényo ipiraa kecáa n we, úu kapē kényo-i ricepime re uké linyine kpísi. ¹⁶ Uye un kō kecare-i n we, úu kapē kepire pēle re uké ha uketukanka kpísi. ¹⁷ Iwe ke pifani ne pimáreni apí ha siyáa se-i topori. ¹⁸ Ani keyóme yáasi, ái kapē nnyiyē kumúnjé ka. ¹⁹ Likumúnjé re siyáa see íwe píima síkó le. Ke Uléécaá uú ne ketē n wa, ápi íwe iyē icō yenaalē, iicō íi kō pikai léeri. ²⁰ Uléécaá unsá pēe siyáa sē n hasi, úka úu yé pēe nfáa yē. Pē kuu n tési uú n te nnya kuu si hasi. ²¹ Uye un pēe nó m maa re: Ukirisi ke Uléécaá uu n wéye ye nté néé nté-pō wele, áni kapē waise. ²² Likumúnjé re pikirisi nōome ne antepuyē nōome ye leerine. Pi yéé mewaisaŋa ne mewai píima wapisi piké ne nḡpá pē ke Uléécaá uú n te pōise. ²³ Ani kapē lōpile, nḡpá yo kam nní mencire nó símisi.

*Usoi Kepipi mekame**(Matiyee 24:29-31; Luki 21:25-28)*

²⁴ Amá siyáa sē kémēe, íwe píima iyē memáá ke itunje íi sōmaane, iwáre íi metéí paa. ²⁵ Awárepi aa keyómecca-pō poroiri, lináŋe-naŋe lee keyómecca-pō ní we ai meyá yenjesi. ²⁶ Pi yé pēe Usoi Kepipi yē ken ahope kecáa weme ne kennanŋe ne kemeyōopi. ²⁷ U yé pēe upitume pēe ketē ne keyóme-pō ní

we awélé nnéi túmæi api pē kuu n wéekεε ketē nké ne kekεtɔ-pɔ cápine.

Kúfikiyee kecáá icélaa
(*Matiyee 24:32-35; Luki 21:29-33*)

²⁸ Ani kúfikiyee kenyárũ icélaa kutu rico. Ku ye kun ilése ηmú n wairi, mepéi men n leeri, nɔ ye mεεε ne mεεε ceri re kupii ye nyahaimεε. ²⁹ Limεcɔ kái we, nɔn píyεi likéi nní mεwai n yē, ani ceri re Usoi Kepipi ye nyahaimεε un tinɔnɔ ne kɔlē. ³⁰ Asei kam nó símisi: PISOI kunai nkú áku tósune kelenε nní nnéi liké ne ní kam. ³¹ Ketē ne keyóme yé tɔsí, amá anénɔɔ áa metɔhē má.

Ulééca mεcire yεε ketē ketεne itunε nyu
(*Matiyee 24:36-44*)

³² Amá in ketē metεne nkó, úka úu likεyaa kē née liitunε iyē nyu, mίpá piléεcaatumε pεε keyómecaa-pɔ ní we née Uléécaá Kepipi ricuruu. Amá Usáa mεcire yεε nyu. ³³ Ani nómenécire tí, áni kapε ripóɔ fóm, (ani ye keyóme yáási), likumúnjé re áni nyu píyεi ke liitunε ii yé kam. ³⁴ Li yé n we yare usoi yεε ncée ní ha uu ukeyɔ tíyε, uu upikεikó rínanε hε, uu mίpá úyε pikεi u múise, uu rinɔnɔ uméré rinó hε re úu kapε ripóɔ fóm. ³⁵ Lē nnya, áni kapε ripóɔ fóm, likumúnjé re áni nyu píyεi ke úyɔsaa uu pεeri, nnyóɔ née kesine pele née mεcánkooi née mmare. ³⁶ Ai kapε wa re u mekáikái ka uu nó leeri nnɔ kέmεε. ³⁷ Lē kam nní nó n símisi, mίpá úyε kam né máne, áni kapε ripóɔ fóm.

14

Pisuiŋi piwéése ye kómɛine re piké Yeesu tŋ
(Matiyee 26:1-5; Luki 22:1-2; Yohani 11:45-53)

¹ Li riyáŋe siyáa sité Isirayɛeli pikó piké ne nkɔɔ melóó ne akpónó nyee áa pite m má anyá li. Pɛpɛe ye Uléécáa inyóɔnse n wa piwéése ne isé picélaa api ncée n wéési kapi yé ne Yeesu n tŋ ne mesɔhɔ piké u kpu. ² Api símaane re: Ai kape anyá kumúŋé-i re pisoi yé yisi api pitele wai nnya.

Unósi unyine ye Yeesu riyu kecáá tulaali kɔonu
(Matiyee 26:6-13; Yohani 12:1-8)

³ Ke Yeesu uu Petanii kuyu-i uyó Simɔɔ keyɔ kémee ní we un iluke le, unósi unyine uu lomɔɔ. Unósi uyē un kenúmpɛ sɔne kee tulaali papɛ-papɛ ye nneí píima m má múlɛ. Uu kenúmpɛ kē foru uu tulaali Yeesu riyu kecáá kɔoni. ⁴ Mɛwai mē áme ne picɔ risá, api pɛe pimɛɔpɛcɛre m máikɛe re: Linsɔne ye ní-ye kuu nneí tulaali nkó n caai? ⁵ Tó pɛe fe ari u yái ne nneí píima ari siwóó sē píwɛkɔó hɛ. Apí ne unósi uyē wóósi. ⁶ Amá Yeesu uu pi maa re: Aní u riyá. Yo nnya kani u cɔŋlɛ? Mɛwai sɔne kuu né wa. ⁷ Likumúŋé re m̀pá píyei ke nó ne píwɛkɔó aní we, nó fe ani lisɔne pi wai pɛé uye-i kani ní la, amá nē, áí m̀pá píyei kam yé ne nó n we. ⁸ Lē ke unósi nkó uu n fene kuu wa. Inépinɛ kuu mɛncɛre tulaali fɔ piké kelene nhóre i tã. ⁹ Asei kecáá, kē nó símisi re m̀pá yei kapi ketē nneí kecáá Nsímé Kɛcɛre yóólɛ, pi yéé unósi nkó mɛwai mmé símisi apí ne u n léiselɛ.

Yutasi ye wéésile piké Yeesu tŋ
(Matiyee 26:14-16; Luki 22:3-6)

¹⁰ Yeesu pipiretiki kefi ne pité kecəpe use kapi ye n sée re Yutasi Isikariyəəti uú ha pəpəe ye Uléécaā inyóənsə n wa piwéése ləpə re uké Yeesu tī uké pi rimúise. ¹¹ Nkíññiñe kapí ne kutu u ricə api rinóə yekei re pi yé siwóə u he. Yutasi uu icée səne wéési uké ne Yeesu pianipe-i n wa.

*Yeesu ne upipiretiki ye nkpə melóə anyá iluke le
(Matiyee 26:17-25; Luki 22:7-14; 21-33; Yohani
13:21-30)*

¹² Kenyáyaā foí kē kapi ye akpónó nyee áa pite m má n li, keyáa kē kapi ye kə nkpə melóə anyá isan n kō, Yeesu pipiretiki api u pise re: Yei kaá la təké ha anyá iluke pə wa? ¹³ Uu upipiretiki pité tum uu pi maa re: Ani kuyu-i ha, utisi unyine ye kecóripi ne míni n topori yé ne nó risáne, ani u ritiki. ¹⁴ Un yei n lō ani úyəte maa re: Urósáa ye pise re yei ye kulee kpe-i ke u ne upipiretiki api nkpə melóə anyá iluke n lené? ¹⁵ U yé kényə kecáá kulee maa kunyine kapi nsəne n nyóənsə nó nyise. Ilū kapi ye ne anyá n li nnéi ye kukeméé welə. Kei kani yé anyá iluke wa. ¹⁶ Yeesu pipiretiki api tósu api kuyu tulu, api mpa yo ləpə yarə ke Yeesu uú pəe pi m ma, api nkpə melóə anyá iluke wai. ¹⁷ Kai nnyóə n wa, Yeesu ne upipiretiki kefi ne pité apí weri. ¹⁸ Kumúnjé kpe-i kapi iluke n le, Yeesu uú maa re: Asei kam nó símisi, nókenécəpe unyine ye ne iluke né n le yé né yáá. ¹⁹ Piarəə aa caai api pəe use use u m písei re: Yarə né néé? ²⁰ Uu rinóə pi yósu re: Nó kefi ne pité pē use lo, tó ne uyē tə ricáripi rise-i n le. ²¹ Usoi Kepipi ye tósule yarə lē kai kekecáá n wólaamelē. Amá usoi nkó

yeε yé Usoi Kepipi n yáá, íwe ke liute uu topori. Li kutōsi we ápi kape pεε liute m mari.

Yeesu nkpō ne umeyise piléise inyekii

(Matiyee 26:26-30; Luki 22:14-20; Korēnti Foί, 11:23-25)

²² Kapi n le, Yeesu uu kukpónó kpísi, uu kukecáá Uléécaá pōnεse uu limemáá ku kpōkóri uu pi ku pa uu re: Ani yōsí, inépiηe ye nnyí. ²³ Uu lē memáá kepóripi kpísi uu kekecáá Uléécaá pōnεse. Uu pi ke pa api pinnéí níru. ²⁴ Uu pi maa re: Menénye ye mmé, ménye memεε pisoι meγā nnya kōnu, Uléécaá uú ne pi séi re u ne pē piké kómειne. ²⁵ Asei kam nó símisi, ám píkai aléepipi pita mpí piniré kpáne hái ne keyáa kē kam yé pifále rí ntí Uléécaá iyōopi kémεε. ²⁶ Kuu lē pisímé pi m masí, api pεε ipakare siyomε n yom pin pakarente api wai api Olifiyee rikúú sí.

Yeesu ye símisi re Piyee yé kési re úu u nyu

(Matiyee 26:31-35; Luki 22:31-34; Yohani 13:36-38)

²⁷ Yeesu uu pi maa re: Nó nónnénéí kepire né ritō, likumúηé re li Nléécaasimé ritelé-i wólaalē te:

Né useεsé kpu,

isáη pōō kpíi. ²⁸ Amá nen píyeyi nkpō kémεε piyise m masí, né ha Kalilee ketē-pō nó m mē. ²⁹ Piyee uu u maa re: Mpá pinnéí pin kepire pō rintō, ái ne né. ³⁰ Yeesu uu u maa re: Asei kam pō símisi, neni kesine nké cire icá iké kelene meté n kooi, pō kési nnōō metaani re áa né nyu.

³¹ Amá Piyee uú n keηaalē te: Mpá lin nkpō ye

mu, tó ne mpó tóké kesé kpu, ám kunmeriyé pó we. Pinnéí api kó nse mmē m máikεε.

*Yeesu ye Ketisemanee-pó keyóme yáasi
(Matiyee 26:36-46; Luki 22:39-46)*

³² Yeesu ne upipiretiki api lē memáá kelō kenyinge kapi ye n sée re Ketisemanee sí. Uu upipiretiki maa re: Ani nté n tū, néeké ha keyóme n yáhaapó. ³³ Uú ne Piyee ne Yakupu ne Yohani péne. Kei ke iwame ne mpóocaaí yíkíyiki nn u tí. ³⁴ Uu pi maa re: Tinéπόó ye caailenle hái lin ne nkpó menyíne we. Ani nté tone áni kape lópilε. ³⁵ Uu lē memáá keyumē nyósópó nkáripí, uu wúla uu Uléécaa yáasi re lin íye n we, a t́yεse ńpóle itunje iyē íi kape ka. ³⁶ Uu keyóme yáasi re: Unésáa, pó fe aa ńpá yo wai, a ne ntóosi keporipi nké ketaa né wa. Ḿpá ne lē, kape menéπόóla wa, amá a meπόókó wa. ³⁷ Uu lē memáá upipiretiki-mē pele, uu pi lεεpó pin lóni. Uu Piyee maa re: Simó, pó lónilεε? Aa nkpráni fe póké n nyáni kenampí kesεε? ³⁸ Ani n tū non nyáni non keyóme yáasi, áni kape ne pipeikεε kέmεε ní loó nnya. Li kesoipipi ripóó we re keké ye lisone wa, amá ke pεe rinárei mále.

³⁹ Uú ne ketaa piwai pi kprá, uú ha keyóme yáasi, uu umεwele foí mē mecó welu. ⁴⁰ Uu pεeri uu kó pi lεeri pin lóni, likumúnjé re piinipεε ye mulesile. Api ceri mmē kapi yé rinóó u n yósí. ⁴¹ Uu metáánū pεeri uu pi maa re: Néntε nō nkpréni lónile non wéntelε? Li lē tule, itunje ye tule, lεε nní, pi Usoi Kepipi pikópekóó anipε-i wale. ⁴² Ani yisi tóké tósí, uyεε né n yáine ye nyahaimεε.

Yeesu metine

(*Matiyee 26:47-56; Luki 22:47-53; Yohani 18:3-12*)

⁴³ Yeesu úu kahanε nsímé n tene ke upipiretiki kefi ne pité pē use kapi ye n sée re Yutasi ne risoiwuí api mese ne mese rikpáfúme, pin atéhe ne apúnipi muléilē. Pεπεε ye Uléécaá inyóonse n wa piwéése ne isé picélaa ne Pisuifi piwéése yeε pi tumpo. ⁴⁴ Yutasi yeε peε pianipe-i Yeesu n waine, ye peε risoiwuí mesohō mē kuú ne u ní tinine céésile. U peε pi céési re: Nen ha úye rimpira am u yáási, uyεε lo, ani u tī, ani u mulú nsone aní ne tósu. ⁴⁵ Kuu n tuipe uú ne mese ne mese Yeesu kō, uu re: Saa! Uu peε u pira uu u yáási. ⁴⁶ PISOI pē api Yeesu kecáá kunípe wai api u tini. ⁴⁷ Kei ke Yeesu upiretiki use uu risaape uu uritéhe kpeú, uu Uléécaá usina ukeikó kutu semí. ⁴⁸ Yeesu uu rinóo yósu uu pi maa re: Yo nnya kani pitine né ka ne atéhe ne apúnipi yare usoi kpááree? ⁴⁹ Mpá keyáa kéye kam ye nókenécōpe n we, nen Uléécaá keyo-i céési, áni né tī. Amá lē kai Nléécaasimé ritelé-i n wólaamelē liké ne n wa nnya kai lē wai. ⁵⁰ Yeesu pipiretiki nnéi api u ηmeriyε api wuru. ⁵¹ Uηmánε unyine yèè peε Yeesu n tikilenle un kusánjáá ηmane yariilē. Api re piké u tī, ⁵² uu kusánjáá tōpíri uu meηmane wuru.

Pi ne Yeesu ketúhaane píima-i ha

(*Matiyee 26:57-68; Luki 22:54-55, 63-71; Yohani 18:13-14, 19-24*)

⁵³ Apí ne Yeesu Uléécaá usina kémεε sí. Kei ke peπεε ye Uléécaá inyóonse n wa piwéése ne Pisuifi piwéése ne isé picélaa api pinnéi cápínelē. ⁵⁴ Piyεε uu ketaa-pe Yeesu n tikilē hái ne Uléécaá usina

keyɔɔpɛ-pɔ. U ne piméré api kei kesé n tū un nna wéni.

⁵⁵ Pɛpɛɛ yɛ Uléécáa inyóɔnse n wa piwéése ne pitúhaane píima nnéi api písoi wéési pɛɛ yé Yeesu ne nsímé rinkpára. Pitúhaane pē ápi nkópe ríka yē kapi yé ne u n kpu. ⁵⁶ Likumúnjé re meýǎ mee ne nsímé u kparai, amá mmē kapi n símisi rín ncée nse ritiki. ⁵⁷ Picɔ api yɛ yisi apí ne u wááná re: ⁵⁸ Tɔ kɔ un tee re: Né né Uléécáa keyɔ nké ke usoi kunipe aku n wa fori, am siyáa sitaani kecɔpɛ kefée mɔm ke usoi kunipe áku yé n wa. ⁵⁹ Mpá ne kei ricuruu, pinsímé rín ncée nse ritiki. ⁶⁰ Uléécáa usina uu icápine iyē kecɔpɛ yisi uu Yeesu pise re: Aa rinóó ríka yósunee? Mpókópe rí-ye ke písoi mpí api nní símisi? ⁶¹ Yeesu uu séé, úu rinóó ríka yósí. Uléécáa usina uu pipise u kpá re: Póó uyē ke Uléécáa uu n wée? Uléécáa yee ipakare n te Kepipii? ⁶² Yeesu uu rinóó yósu re: Néé lo. Nó Usoi Kepipi yē ken Uléécáa, rínanje nnéi ute kuluke-luke-mē kényukótonɛ-i tū. Nó kɔ keyómecaa-pɔ ahope kémeɛ u yē un ne weme. ⁶³ Kei ke Uléécáa usina uu pɛɛ uricuruu ilū kuu n tanaalē céeerii ai nyíse re li u tóosile hái uu re: Píseérakóó píye picɔ kari nkpeni wéési? ⁶⁴ Nɔ konle kuu Uléécáa kecáá anóó kópe n símisi. Iye kani músu? Pinnéi apí maa re li ne sá re piké u kpu. ⁶⁵ Picɔ api ukécáá meta pitúkente loni, api ukɛyu paasi apí akpini pinéi u kápáá pin u tee re: A uyee lē pó n wai hmoinu! Piméré api u tini apí ne sipese u tépei.

*Piyee yɛ kesi re úu Yeesu nyu
(Matiyee 26:69-75; Luki 22:56-62; Yohani 18:15-18, 25-27)*

66 Kumúnjé kpε-i ke Piyεε uu matene ripoo-i ní we, unósi unyine yeε Uléécaa usina n keisi uú weri. 67 Uu Piyεε yenu un nna wéni, uu ukeyu-i nyánei uu u maa re: Pó ne kó pεε Nasareti ukó Yeesu uyē tikilenle. 68 Uu késu re: Am nyu, ám mmē kaa ní la póké símisi kóméi. Uu pεε kei yisi uu kupookpaná-i sí. 69 Unósi uyē uu piyéne u kpá uu pεpεε kei ní we maa re: U písoi pē use le. 70 Piyεε uu kó pikéne kpá. Kai nkáripí rinkpáse, pεpεε kei ní we apí píimáa u kpá re: Mesei ye me, pó písoi pē use le. Likumúnjé re pó Kalilee ukó le. 71 Uu késu ηmaa uú ne ketē kpεeni uu wéeri re: Ne Uléécaa, ám usoi nkó nyu. 72 Icá ii mese ne mese melírú kooi, Piyεε uu léise re Yeesu ye u maa re: Icá iké kelene meté n kooi, pó kési metaani re áa né nyu. Kei kuu pεε mese ne mese itu ripe.

15

*Pi ne Yeesu Pilati kémεε ha
(Matiyee 27:1-2, 11-14; Luki 23:1-5; Yohani 18:28-38)*

1 Piwéése nnéi apí mmare mare cápine: pεpεε ye Uléécaa inyóonse n wa piwéése ne Pisuífi piwéése ne isé picélaa ne pitúhaane píima nnéi. Kei kapi pεε Yeesu paasi apí ne u tósu apí Pilati anipe-i u wai. 2 Pilati uu u píse re: Póo Pisuífi uyóopii? Yeesu uu rinóo u yósu re: Mmē kaa nní ma. 3 Pεpεε ye Uléécaa inyóonse n wa piwéése apí ne nsímé meγā u kparai. 4 Pilati uu kó pipise u kpá re: Aa rinóo yósunεε? A ripái mmē ne mmē kapi kepócaá n símisi. 5 Yeesu úu rinóo ríka piyóó rikpá. Ai Pilati píri wai.

*Pi túhaane aí tonε rε piké Yeesu kpu
(Matiyee 27:1-2, 11-14; Luki 23:1-5; Yohani
18:28-38)*

⁶ Mpá nkpó melóó anyá áye, Pilati yεε pεε ukpaniikó uyē ke pisoí api n wée akpanii tǎle. ⁷ Utisi unyine kapi ye n sée rε Parapasi ye kukpaniilee-i wele ne pinyine pεε ápi pεε uyóopi kecáá n kpálē. Pitele pinyine-i kapi pεε usoi kpu. ⁸ Tisoiwuí ari Pilati-mē tómpó, api lē kuu ye mǎpá anyá áye pi n wa pise. ⁹ Pilati uu pi pise rε: Nó la ké Pisuifi uyóopi akpanii nó tǎó? ¹⁰ Likumúnjé rε Pilati ye ceri rε nfaǎle nnya ke pεpεe ye Uléécaá inyóonse n wa piwéése api uanipe-i Yeesu wa. ¹¹ Amá pεpεe ye Uléécaá inyóonse n wa piwéése api pisoí Pilati-i teriipó piké u ricónh uké ne Parapasi akpanii tǎ. ¹² Pilati uu pipise pi kpá rε: Iye kani mpíí la ηmaa ké uyē kani nní n sélei rε Pisuifi uyóopi wa? ¹³ Api pipupui kpá rε: A kunapéékóó kecáá u karií. ¹⁴ Pilati uu pi maa rε: Ncaai ní-ye kuu mpíí wa? Api meyá pipupui kpá rε: A kunapéékóó kecáá u karií. ¹⁵ Pilati uu risoiwuí mepǎla tiki uu Parapasi akpanii tǎlu. Kapi Yeesu ne iséí pikáii ní masí, api pisoí anipe-i u wai rε piké ha kunapéékóó kecáá u karií.

*Pisóóca ye Yeesu kecáá nyáni
(Matiyee 27:27-31; Yohani 19:2-3)*

¹⁶ Pisóóca apí ne káyǎcǎpe, kei kapi ye n túhaane u sí api pisóóca tǎǎó nnéí séi. ¹⁷ Api kuyóopikpelenku wéé u tani api sinípeleépi ne riyóopikǎh parii api u kipise. ¹⁸ Api pεε lē memáá u yáhaankeε rε: Tǎ pǎ yáasi, Pisuifi uyóopi. ¹⁹ Api ríyu kecáá ne kenapari u pepu api meta ukecáá tuke, api ukeyu-i nǎsone wula api u yáási. ²⁰ Kapi kecáá pinyáni u ní masí, api

kuyóɔpikpɛlenku wɛé kpɛ u lapile api uilū pitane u pɛse apí ne kunapéékɔ́ kɛcáá pikarii u tómpɔ.

Pi Yeesu kunapéékɔ́ kɛcáá karii

(Matiyee 27:32-44; Luki 23:26-43; Yohani 19:17-27)

²¹ Api ucéetɔ́né unyine ye sicare-mɛ n lééri nnaɔe Yeesu kunapéékɔ́ cɔ́nse. Pi ye utisi uyɛ sée re Simɔ́, Sireeni kuyu ukó lo. Uyeɛ Alekisantiri ne Rufuusi usaa. ²² Apí ne kelɔ́ kɛ kapi ye n sée re Kɔ́likɔ́ta Yeesu sí. Kɔ́likɔ́ta asei re Kúyu Kɔ́ɔo kelɔ́. ²³ Api píta kapi ne pite kapi ye n sée re miiri n cɔ́hɔ́ne u pa re uké n ntí, amá úu n ntí. ²⁴ Api kunapéékɔ́ kɛcáá u karii api uilū hɔ́ne. Pi paɔ́nɔ́le nɔ́pá úye uú ne uikpíkékpkiké céru. ²⁵ Itunɛ in mese áme we kɛfi kumúnjé pepu kapi u karii kunapéékɔ́ kɛcáá. ²⁶ Api lɛ nnya kapi Yeesu ní kpu wɔ́lu re: Pisuiɔ́fi uyɔ́ɔpi. ²⁷ U ne pisoɔ́i kpááree pité pinyine kapi kɛsé karii, ucɔ́ ukuluke-luke-mɛ, ucɔ́ ukumii-mɛ. ²⁸ [Lɛ kai Nléécáasimé kɛmɛɛ rintíki ye lɛ: Piwaikópeɔ́ kɔ́ kunai-i kapi u wa.]

²⁹ Picéetɔ́né api u lámáankɛɛ pin tíyu pɔ́uli pin máikɛɛ re: Yéee! Póɔ ye Uléécáa keyɔ́ n fori aa siyáa sitaani ne pimóme kɛ pɛse, ³⁰ a ripóćúruu yoriye aa kunapéékɔ́ kɛcáá súiri. ³¹ Pɛpɛɛ ye Uléécáa inyóɔ́nse n wa piwéése ricuruu ne isé picélaa api kɛcáá u nyáni pin pimɛcɔ́pɛcire tee re: U picɔ́ yóriyentele amá úu pɛe fe uké uricuruu yoriye. ³² Ukirisi, Isirayɛli uyɔ́ɔpi uké nkpéni kunapéékɔ́ kɛcáá súime toké yé arí ne kɛfa tɛne. U ne pɛ kapi kɛsé n karii póɔ kɔ́ u lámáankɛɛ.

Yeesu nkpo

(*Matiyee 27:45-56; Luki 23:44-49; Yohani 19:28-30*)

³³ Ituɲe keciɲe kumúɲé, kuɲmaha aku ketē nnéi cɔni hái ne ituɲe metaani kumúɲé-pɔ. ³⁴ Ketúɲé metaani kumúɲé kpe-i, Yeesu uu kecááila píima kenyine súúni re: Eloi, Eloi, lama sapatani? Lɛɛɛ re Ulééca, Ulééca, yo nnya kaa né ηmeriyɛ? ³⁵ PISOI pee kei n cápinelē kecɔpe pinyine apɪ lē kom apɪ re: Ani ripáí, Elii kuu nní sélei. ³⁶ Kei ke pikɛɔpe unyine uu wuri uú ha píta nyɛɛ-nyɛɛ pinyine-i sinéē fe uu kenapi tuhu uu u pa re uké n ntí un tee re: Tɔké yé nké, in te Elii yé kam uu u súiseri. ³⁷ Amá Yeesu uu meýá kepupɛila semí uu pee kpi.

³⁸ Kusánjáá kapɪ ne Ulééca keyɔ kémɛɛ n kénélē akú cɛérine meté, kecáá ne metene-pɔ. ³⁹ Ke Rɔm usóca kpéē yee pee Yeesu keyu-i n nyenu uu unkpɔ mmē n yé uu re: Usoi nkó ye pee mesei Ulééca Kepipi le. ⁴⁰ Pinósi pinyine ye kɔ pee wele pin ketaa nyáni. Pinósi pē kecɔpe ke Makitala kuyu ukó Maari ne Maari Yakupu Sínsá ne Yosee uni ne Salomee apɪ pee we. ⁴¹ Ke Yeesu uú pee Kalilee-pɔ ní we, pinósi pē pee ye pee u n tikilē pin u keisi. Pinósi picɔ ye kɔ pee u tikilenle apɪ ne Yerusalem sí.

Yeesu mekulaa

(*Matiyee 27:57-61; Luki 23:50-56; Yohani 19:38-42*)

⁴²⁻⁴³ Nnyóó nn pitule masí ke Yosefi, Arimatee kuyu ukó uú ka. Yosefi ye pee pitúhaane pē kémɛɛ usoi kecire le. Uyē ticuruu ye kɔ pee Ulééca iyɔpi mekame ménle. Keyáa kē aí ne sá anyá isɔólú keyaa ye ke, liké ne kóso weesi kewénteyaa. Lē nnya ke

Yosefi uu ikari wa uu Pilati kémee sí uú ha u pise re uké Yeesu u pa. ⁴⁴ Ai Pilati píri wai kuu ne n kó te Yeesu ye nkpó masí. Uu Róm usóóca kpéé séi uu u pise re in te li nánai ke Yeesu uú ne n kpu. ⁴⁵ Ke Róm usóóca kpéé uu písímaa u mí masí lē kai ní we, Pilati uu ncée he re piké Yeesu kpísi piké Yosefi pa. ⁴⁶ Uyē uu kusánáá lólu uu kunapéékóó kecáá Yeesu súiseri uu kusánáá u pílesi uú ha rikpíi kapi kuparecaṅaa-i n wa kémee u yekei, uu pee lē memáá meparē píima menyine pímiise uu rinonoo fi. ⁴⁷ Makitala kuyu ukó Maari ne Maari Yosee uni api kei kapi u n waipó n nyáni.

16

Yeesu ye nkpó kémee yisi

(Matiyee 28:1-8; Luki 24:1-12; Yohani 20:1-10)

¹ Ke kewénteyaa ketúnjé ake ní tásí, Makitala kuyu ukó Maari ne Maari Yakupu uni ne Salomee api tulaali lólu piké ha Yeesu yakasi. ² Kewénteyaa ukóso, api mekkekee metunjeleeme rikpíi sí. ³ Api pimεcεpεcire písine re: Wóo yé ha ripare tee rikpíi rinonoo n filē tó pímiise? ⁴ Kapi yé inípee rinsíka, api yénu re li meparεcaṅaa mē pímiisele. ⁵ Api rikpíi-i lompo api kenmánepi kenyine yenu ken kuluke-luke-mē tū ken ketúkanka tomé tanaalē, iwame ii pi wai. ⁶ Ake pi maa re: Iwame íi kape nó wa, nté Yeesu Nasareti kuyu ukó uyē kapi kunapéékóó kecáá n karií kani wéési? U nkpó kémee yisile, úu nté we. Ani nyánii, kelō nké-i kapi u finse. ⁷ Amá ani ha Piyee ne upipiretiki tərōo maa re u yé ha Kalilee-pó pi m mé, kei kapi yé ha u yē yare kuu pi n símaalē. ⁸ Api

rikpíi-i léeri api ntóó sé pin terii ne iwame, amá ápi úka ríka ma ne iwame mepehě.

*Yeesu ye umecire Makitala kuyu ukó Maari nyise
(Matiyee 28:9-10; Yohani 20:11-18)*

⁹ [Kε Yeesu uu kewénteyaa ukóso mmare nkpɔ kémee n yisi, u tíyesele Maari Makitala uu mefoí u yenu. Maari Makitala uyě kémee kuú pee aníri aseéi lakase. ¹⁰ Maari Makitala uú ha nsímé mmě pepee pee Yeesu rintiki símisi. Pě pin kumúnjé kpe-i nkpɔ tū pin kɔ ténesi. ¹¹ Kapi n kó te Yeesu ye nfáa mále, te Maari Makitala ye u yě, ápi ne kefa tene.

*Yeesu ye umecire upipiretiki pité nyise
(Luki 24:13-35)*

¹² Lě memáá, Yeesu uu méwee féé mecɔ kpísi uu tíyese upipiretiki pité pinyine pee kecare-mě n sɪ api u yenu. ¹³ Pě ticuruu apí weri api picɔ nsímé mmě símisi, picɔ pě api kɔ ne kefa tene.

*Yeesu ye umecire upipiretiki kefi ne use nyise
(Matiyee 28:16-20; Luki 24:36-49; Yohani 20:19-23; UPM 1:6-8)*

¹⁴ Yeesu uu metórɔɔ umecire upipiretiki kefi ne use nyise kumúnjé kpe-i kapi iluke n le. Uú ne pinfatene kucírě ne pinkintake pi cési, kápi pepee pee nkpɔ kémee meyise-maá u n yě ne kefa u tene nnya. ¹⁵ Uu pee lě memáá pi maá re: Ani ketě nnéi rikóónú ani pisoí nnéi Nsímé Kεcire símisi. ¹⁶ Uléécáa yé nkó yee ne kefa u n tene uu kɔ míni wole yoriye. Amá u yé ne nkó yee úu ne kefa u n tene túhaane aí ne u kpi. ¹⁷ Mewaisaŋa ke pepee ne kefa Uléécáa n tene apí yé í wapisi ye mmé: Pi yé rinényíri ne aníri lakase, api meyu féé símisi. ¹⁸ Pin

iwáa n cópii, íi yé líka pi wa. Mπά pin kə liníré-niré
 λεε yé n kpu n ntí, ái yé nkpáni líka pi wai. Pi yé
 pitóikó kecáá anípe rilaa, pitóikó pē api pélu.

¹⁹ Ke Upíima uu pisímé pi ní masí, ai keyómecaa-
 mē u kpíipə uú ha Uléécaa kuluke-luke-mē
 kényukáótonε-i tonε. ²⁰ Upipiretiki api sí apí ha
 mπά yei Nléécaasimé símisi. Upíima uu pikéi pi n
 léni, uu tíye mewaisaŋa kapi n wapisi ame pinsimé
 aseí n nyíε.]

Nkomine Fal Ritɛlé Sola New Testament

copyright © 2010 UEEB/SIM au Benin

Language: Sola (Miyobe)

Translation by: SIM International

Sola, Nkomine Fal Ritɛlé

This translation, published by the UEEB/SIM au Benin, was published in 2010.

If you are interested in obtaining a printed copy, please contact the SIM, BP 15, Parakou, Benin.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-10-02

lxi

1bac8ff9-a7c9-52ef-bb5e-7155dd6ba1a1